

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბაზათი №6. ივნისი. 2014.

stiqi am Semogviti a

ედიშარ ჩავლიშვილი - ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი:

„ჩვენ ოპერატიულად მოვიწვიეთ კონტრაქტორი საპროექტო ორგანიზაცია შპს „საბა“, რომელმაც 2 ივნისს დაგვიმზადა დაზიანებული სახურავის შესაბამისი აღდგენითი სამუშაოების სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაცია, რის შემდეგაც დაუყოვნებლივ მივმართეთ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს გადაუდებელი აუცილებლობიდან გამომდინარე, დაზიანებული სახურავის აღდგენითი სამუშაოების გამართვებული შესყიდვის საშუალებით შექმნის თაობაზე თანხმობის თხოვნით. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსგან ოპერატიულად მივიღეთ შესაბამისი თანხმობა, რის შემდეგაც ბაზრის კვლევის საფუძველზე იმავე დღეს გავაფორმეთ ხელშეკრულება შპს „ვექტორთან“.

ვინაიდან მეტეო პროგნოზით მოსალოდნელი იყო

მიმდინარე წლის 30-31 მაისს, გვიან ღამით, უეცრად მოვარდნილი ძლიერი სტიქიის შედეგად დაზიანდა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტექნოლოგიური ფაკულტეტის აგრარული მიმართულების კორპუსის სახურავი მთლიანად (1204 კვმ) და სტუდენტთა საცხოვრებლის სახურავის ნაწილი (116 კვმ), რომელიც მწვანე კონცხზე მდებარეობს. ასევე დაზიანდა იქვე მდებარე სპორტდარბაზის სახურავის ნაწილი (57 კვმ). მთლიანად აღდგენითი სამუშაოები 10 ივნისს დასრულდა, რისთვისაც უნივერსიტეტის ბიუჯეტიდან 41833 ლარი დაიხარჯა.

ძლიერი წვიმა, პარალელურად ვმუშაობდით სტუდენტთა საცხოვრებლის დროებით გადახურვაზე, რომლის სახურავი, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, შედარებით მცირე ფართობზე (116 კვმ) იყო დაზიანებული და შესაძლებელი იყო მისი დროებით გადახურვა; ხოლო ტექნოლოგიური ფაკულტეტის აგრარული მიმართულების შენობა შედარებით ნაკლებად სახიფათო მდგომარეობაში იყო, დაზიანებული სახურავის ქვეშ არსებული ძველი ჰორიზონტალური გადახურვის გამო, თან 1204 კვმ-ს ჩვენი ძალებით ვერ გადავხურავდით. შევისყიდეთ ე.წ. ტენტი და ჩვენი ძალებით გადავხურეთ სტუდენტთა საცხოვრებლის შენობა. აღნიშნული სამუშაო პირველ ივნისს, დაღამებულს დასრულდა.

მინდა განსაკუთრებით აღვნიშნო ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა და ჯანდაცვის ფაკულტეტის პირველი კურსის სტუდენტ **ონისე ბაბაჩავას**, ასევე სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტის პირველი კურსის სტუდენტ **დავით კონცელიძის** თავდაუზოგავი მონაწილეობა. საკვირველი და ამასთან ერ-

თად საოცარი და ერთგვარად საშური იყო მათი მიერ გულთან ასე ახლოს მიტანილი თანადგომა. როგორი მონდომებითა და რუდუნებით შრომობდნენ ბიჭები ჩვენთან ერთად ძლიერ ქარსა და წვიმაში. კარგია, როდესაც ასეთი ღირსეული და სამშობლოს სიყვარულით გულანთებული თაობა ეზრდება ქვეყანას. ისინი თავიანთი ინიციატივით შემოგვიერთდნენ და ტოლს არ გვიდებდნენ გარჯაში. მათ დიდი და საინტერესო ცხოვრების გზა აქვთ გასაველელი, ჩანს რომ შრო-

თიეშურ გოგიტიძის, გურამ არქენაძის, ანზორ ჯაბანიძის, მამუკა ჯიჯავაძის, ავთანდილ გორგილაძის, დავით ჯაბანიძის და ბენად აბულაძის, არ იქნება გადაჭარბებული, თუ ვიტყვით - თავგანწირული და დაუზოგავი გარჯა დროებითი სახურავის მოწყობის დროს. ამ ყველაფრის თვითმხილველი და მონაწილე ვარაუდობ, და მინდა მათ მადლობა გადავუხადო.

ასევე არ მინდა გამომჩინე ჩვენი უნივერსიტეტის

მისმოყვარეობით, მონდომებით და გაჭირვების დროს მოყვასის გვერდში დგომით ბევრს მიაღწევინებ ცხოვრებაში. სწავლაში წარმატებებს გისურვებთ ბიჭებო და კიდევ ერთხელ გიხდით მადლობას.

ასევე მინდა გამოვყო ჩვენი თანამშრომლების

დაცვის თანამშრომლის, **რომან სოზრავანიძის** დროული და ოპერატიული რეაგირება, რომელმაც ქ. ბათუმში, რუსთაველის ქუჩაზე მდებარე ბუს-ს 5 სართულიანი კორპუსის სახურავზე დროულად აღმოფხვრა მცირე დაზიანებები.“

(გაგრძელება მე-3 გვერდზე)

საჯარო ლექცია

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ განხორციელებულ „უმალესი განათლების ხელშეწყობის“ ქვეპროგრამის (საჯარო ლექციები) ფარგლებში, ა.ნ. 3-4-5 ივნისს სტუდენტებისა და პროფესორ-მასწავლებლებისათვის საჯარო ლექციები წაიკითხა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსმა, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეციტიკის ინსტიტუტის დირექტორმა, პროფესორმა რისმაგ გორდეზიანმა.

ლექციების თემატიკა ეხებოდა ისეთ მნიშვნელოვან და საინტერესო საკითხებს, როგორცაა: ანტიკური კულტურის მწვერვალები, ევროპის იდეა ანტიკურობასა და თანამედროვეობაში, ლეგენდარული კოლხეთი ბერძნულ-ქართული მიმართებების კონტექსტში. გათვალისწინებული ლექციების შემოკლებულ ვარიანტებს:

ანტიკური კულტურის მწვერვალები

ანტიკური კულტურის მნიშვნელობა ცივილიზაციის ისტორიაში საყოველთაოდ არის ცნობილი. ბრინჯაოს ხანის ეგეოსური ცივილიზაციებიდან დაწყებული გვიანანტიკურობამდე მან განვითარების საინტერესო გზა გაიარა. თანამედროვე აუდიტორიის წინაშე სხირად ისმის ასეთი კითხვა: ჰომეროსის, ესქილეს, სოფოკლეს, ევრიპიდეს, ვერგილიუსის, მირონის, ფიდასის, პრაქსიტელესა და სხვა ანტიკური ხანის მოღვაწეების გენიალობაზე მსჯელობისას ხომ არ ვუნვეთ ჩვენ ანაგარიზს იმ გარემოებას, რომ ისინი ჩვენგან დროში დიდი მანძილით იყვნენ დაშორებულნი. შესაბამისად, ისინი გენიოსები იყვნენ თავიანთი დროისათვის და, რასაკვირველია, მათ მიმართ დამოკიდებულება თანამედროვე ეპოქაში რამდენადმე განსხვავებული უნდა იყოს. საჯარო ლექციაში ნაჩვენები იქნება, თუ რა კანონზომიერება ახასიათებს მხატვრულ კულტურას, თუ რამდენად არ ექვემდებარება იგი ევოლუციის ელემენტარულ კანონებს და რატომ შეიძლება იყვნენ ჩვ. წ. აღ.-მდე მოღვაწე ხელოვანი ყველაზე უფრო მომთხონი თანამედროვე აუდიტორიისთვისაც შემოქმედებითი პოტენციალის გამოვლენის თვალსაზრისით სანი-

მუშონი. ლექციაში ყურადღება შეჩერდება ანტიკური მხატვრული კულტურის მწვერვალებზე განვითარების სულ სხვადასხვა (კიკლადურ, მინოსურ, მიკენურ, არქაულ ბერძნულ, კლასიკური ბერძნულ, ელინისტურ, რომაული ბატონობის) ფაზაში. საილუსტრაციო მასალით ნაჩვენები იქნება ამ ეპოქების მხატვრული კულტურის უმნიშვნელოვანესი ძეგლები და განიმარტება მათი უნივერსალური მხატვრული ღირებულება.

ევროპის იდეა ანტიკურობასა და თანამედროვეობაში

თანამედროვე მსოფლიოში დისკუსია მიმდინარეობს იმის თაობაზე, თუ როდის წარმოიქმნა პირველად ევროპის იდეა იმ გაგებით, რაც მისაღებია დღევანდელი მსოფლიოსათვის, ევროპა გეოგრაფიული ცნებაა, თუ მხოლოდ იდეაა - ანუ მხოლოდ ღირებულებათა სისტემა. ლექციაში ნაჩვენები იქნება, თუ რამდენად სრულყოფილად ჩამოყალიბდა ანტიკურ სამყაროში შეხედულება ევროპულ იდენტობაზე, რომელიც იმხანად გათანაბრებული იყო ელინურ იდენტობასთან. პოლიტიკოსის მიერ წარმოთქმულ ერთ-ერთ უმშვენიერეს სიტყვაში, რომელიც თუკიდესთან არის დამონებული, პერიკლე ძალზე ზუსტად აყალიბებს იმ პრინციპებს, თუ რა უნდა განსაზღვრავდეს ათენურ, შესაბამისად, ელინურ და, გარკვეული თვალსაზრის-

სით, ელინური სამყაროს არეალში მოქცეულ ევროპულ იდენტობას. ყურადღება შეჩერდება იმ ნიშნებზე, რომლებიც იძლევიან პასუხს კითხვებზე: როგორი უნდა იყოს დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემის საზოგადოება, პიროვნება და სახელმწიფო. საკმარისია, თვალი გადავავლოთ ევროპის იდეის ფორმირების მთელ ისტორიას, რომ ნათელი გახდება, თუ რა მკვეთრად იცვლებოდა საუკუნეების განმავლობაში შეხედულებები ევროპული იდენტობის შესახებ. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ამ იდეამ ახალი სიცოცხლე შეიძინა, ხოლო XXI ს-ში მოხდა იმ პრინციპების ჩამოყალიბება, რომლებსაც უნდა ეფუძნებოდეს ევროპული იდენტობა. საკმარისია, შევადაროთ ჰაბერმასის და დერიდას, მაკკორმიკის კრიტიკურუბები ძვ. წ. ა.-ის V ს-ში პერიკლეს მიერ ჩამოყალიბებულ კრიტიკულ მემკვიდრეობას, რომ ნათელი გახდება, თუ რამდენად სრულყოფილად განსაზღვრა დემოკრატიულმა ათენამ ის, თუ რა უნდა იყოს ევროპულ ღირებულებათა სისტემის საფუძველი.

ლეგენდარული კოლხეთი ბერძნულ-ქართული მიმართებების კონტექსტში

კოლხეთი ანტიკურ სამყაროში, უპირველეს ყოვლისა, ცნობილი იყო როგორც ქვეყანა, სადაც არგონავტებმა ილაშქრეს ოქროს საწმისისათვის. შესაბამისად, არც ძველ ბერძენ და რომაელ

ავტორებს არ გაუხდიათ საკამათოდ ის, თუ სად მდებარეობდა მეფე აიეტის სარეზიდენციო ქალაქი, საიდან იყო წარმოშობით მეფე და სად ილაშქრეს არგონავტებმა პელიასის ვერაგული დავალების შესასრულებლად. თუმცა თანამედროვე მეცნიერებაში საკმაოდ ძლიერია ე. წ. სკეპტიკოსთა ფრთა, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ უძველეს ბერძნულ წყაროებში აიეტის ქვეყანა აია შავიზღვისპირეთის აღმ. სანაპიროზე კი არ მოიაზრებოდა, არამედ სადაც სხვაგან აღმოსავლეთით. ამის ძირითად არგუმენტებად ისინი მიიჩნევენ იმას, რომ ჰომეროსი და ბერძენი ავტორები გვიანარქაიკის ეპოქაში არ იცნობენ ჯერ კიდევ არ იცნობენ სახელწოდებას და ქვეყანას კოლხეთს. ზღაპრული აიას გაიგივება კოლხეთთან მხოლოდ მას შემდეგ მოხდა, რაც ბერძენმა კოლონისტებმა შავიზღვისპირეთში შემოაღწიეს და მათ მითოპოეტურ ტრადიციაში არსებული აიეტის ქვეყანა - აია - კოლხეთთან გაიგივეს. მკვლევართა ერთი ნაწილი მიიჩნევენ, რომ, მართალია, აიეტის ქვეყანა უკვე უძველეს წყაროებში სადაც შავიზღვისპირეთში მოიაზრებოდა, მაგრამ ეს იყო არა კოლხეთი, არამედ სკვითია ან ჩრდ. ანატოლიის რეგიონი. უკანასკნელ ხანებში რუსეთში თავი იჩინა ტენდენციამ, აიეტის ქვეყანა დააკავშირონ სოჭის მიდამოებთან, რაც საკმაოდ მკვეთრად გამოიხატა ცოტა ხნის წინ ჩატარებული სოჭის ოლიმპიადის დროს. ამ ცდების საპირისპიროდ მეცნიერთა დიდი ნაწილი ცდილობს იმ არგუმენტების წარმოდგენას, რომელთა საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ არგონავტების ლაშქრობა უკვე თქმულების უძველეს ვერსიებში სწორედ აღმ. შავიზღვისპირეთში, კერძოდ, კოლხეთში მოიაზრებოდა. ამაზე მიგვითითებს: ჰომეროსის ეპოსის მონაცემთა, ლეგენდარულ კოლხეთთან დაკავშირებულ ტერმინთა დეტალური ანალიზი, ძვ. წ. ა. XIV ს-ის მიკენურ დოკუმენტებში კოლხების მოხსენიება, ამავე პერიოდის იოლკოსის მიდამოებში ისეთი არქეოლოგიური მასალის აღმოჩენა, რომელიც მიგვანიშნებს ბრინჯაოს ხანის საბერძნეთის კოლხურ კულტურასთან მიმართებაზე.

განათლების დოქტორის ანა გილ-გარსიას საჯარო ლექციის მონაწილეებს სერტიფიკატი გადასცეს

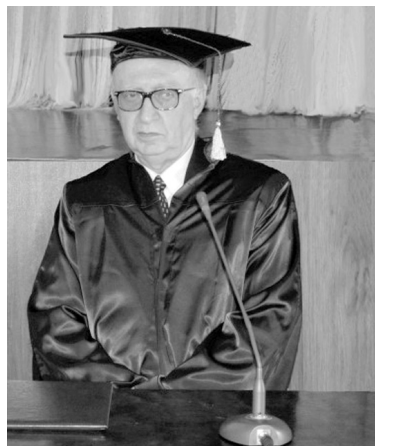

რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორებისთვის, დოქტორანტებისა და მაგისტრანტებისთვის ხუთდღიანი სემინარი ჩაატარა თემაზე: „კვლევის მეთოდები საგანმანათლებლო კლასში: განათლების გადაწყვეტილებათა მიღება მონაცემთა საფუძველზე“. მომხსენებელმა ყურადღება გაამახვილა ისეთ საკითხებზე როგორცაა: კვლევა საგანმანათლებლო კლასში, ემპირიული და ნორმატიული მიდგომები, კვლევის როლი პროფესიულ პრაქტიკაში, კვლევის რაოდენობრივი, თვისობრივი და შერეული მეთოდური მიდგომების განსაზღვრა, კვლევის გამოყენება საგანმანათლებლო პრობლემებთან მიმართებაში და შეფასებითი კვლევა. ანა გილ-გარსია 1974 წლიდან მოღვაწეობს დასავლეთ მიჩიგანის, კარაკასის, ქაიროსა და ილინისის უნივერსიტეტებში. საჯარო ლექცია აჭარის ა.რ. განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს „უმალესი განათლების ხელშეწყობის პროგრამის“ ფარგლებში ჩატარდა.

აჭარის ა.რ. განათლების, კულტურისა და სპორტის მინისტრმა გიორგი თავაძაშვილმა და ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორმა, პროფესორმა ალიოზა ბაკურიძემ განათლების დოქტორის, ანა გილ-გარსიას საჯარო ლექციის მონაწილეებს სერტიფიკატი გადასცეს. განათლების დოქტორმა ბათუმის შოთა

აქადემიკოსი რისმაგ გორდეზიანი უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორია

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსს, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეციტიკის ინსტიტუტის დირექტორს, პროფესორ რისმაგ გორდეზიანს ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური საბჭოს გადაწყვეტილებით, საპატიო დოქტორის ნიშანი მიენიჭა. აკადემიკოსი რისმაგ გორდეზიანი ავტორია 140-მდე სამეცნიერო ნაშრომის, მათ შორის 26 წიგნის. გამოსაქვეყნებლად გადაცემული აქვს 100-მდე (ძირითადად ენციკლოპედიისათვის „ანტიკური კავკასია“) სამეცნიერო ნაშრომი. მისი ხელმძღვანელობით დაცულია 40-მდე დისერტაცია. აკადემიკოსი რისმაგ გორდეზიანი მონაწილეობს პროფესორის სტატუსით ლექციებს კითხულობს მსოფლიოს ნამყვან უნივერსიტეტებში (იენა, ათენი, ლაიპციგი, მიტილენე, ბერლინი, მოსკოვი, ჰაიელბერგი, ბოლონია, პერუჯა, პიზა, მალაგა და გრანადა). იგი არის საბერძნეთის არქეოლოგიური საზოგადოების საპატიო წევრი, საქსონიის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი (გფრ), ვინკელმანის საერთაშორისო საზოგადოების წევრი (გფრ) და Collegium Europeum-ის წევრი (გფრ).

ნაშრომებისათვის ჰომეროლოგიასა და ეგეისტიკაში 1970, 1972, 1973 წლებში აკადემიკოს რისმაგ გორდეზიანს მიენიჭა თსუ-ს პირველი, რესპუბლიკური და საკავშირო პრემიები. 2003 წელს იგი საქართველოს ღირსების ორდენით დააჯილდოვეს, 2008-ში საბერძნეთის ღირსების ორდენის კავალერი გახდა, ხოლო 2010 წელს პრეზიდენტის ბრწყინვალეობის ორდენი მიიღო. აკადემიკოსი რისმაგ გორდეზიანი არის ჟურნალ ფასისის მთავარი რედაქტორი, ჟურნალ „კავკასიის“ რედაქტორი, ჟურნალ „რელიგიის“ სარედაქციო კოლეგიის წევრი, ჟურნალ „ფილოლოგიის“ (გფრ) სარედაქციო საბჭოს წევრი 1994-2010 წლებში და საგამომცემლო პროგრამა „ლოგოსის“ ხელმძღვანელი.

(დახაწყისი პირველ გვერდზე)

თეატრ გოპიტია (სტუდენტთა საერთო საცხოვრებლის დირექტორი): „უნივერსიტეტის ხელმძღვანელობამ დროული და ეფექტური რეაგირება მოახდინა. რომ არა ერთიანი ძალისხმევა, შედეგები გაცილებით მძიმე და სავალალო გვექნებოდა. მთელი უნივერსიტეტი ერთ გუნდად დადგა სასწავლო კორპუსისა და საერთო საცხოვრებლის გადასარჩენად. უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელი ედიშერ ჩავლეიშვილი,

საცხოვრებლის მორიგე თანამშრომლები და სხვა პერსონალი ყველანი ერთად ჩავერთეთ სტიქიის წინააღმდეგ და არაფერს ვიშურებდით შენობა ბათუმური წვიმისგან გვეხსნა. უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელის თაოსნობით, ყველაფერი დროულად მოგვარდა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ჩვენი უნივერსიტეტის სტუდენტთა აქტიური მხარდაჭერა, რომლებიც ჩვენთან ერთად ფიზიკურად ჩაერთვნენ სტიქიასთან ბრძოლაში და სასწავლო და საცხოვრებელი კორპუსები მთლიანი დატბორვისაგან გადავარჩინეთ. განსაკუთრებით მინ-

და გამოვყო სტუდენტები: ონისე გაბეჩავა და დავით კონცელიძე. უკვე ყველაფერი მოგვარებულია და ცხოვრება, რომ იტყვიან, ჩვეულ რეჟიმში აღდგა. ამჟამად უნივერსიტეტის საერთო საცხოვრებელში 40-42 სტუდენტი ცხოვრობს.“
როგორც სასწავლო, ისე საცხოვრებელ კორპუსსა და სპორტდარბაზში სტიქიით მიყენებული დაზიანებები აღმოფხვრილია. სტუდენტები ჩვეულ რიტმში აგრძელებენ მეცადინეობას. ასევე ჩვეულ რეჟიმს დაუბრუნდა სტუდენტთა საცხოვრებელი კორპუსიც, რომელმაც საკმაოდ ხიფათიანი

და რთული მეტეოროლოგიური გამოცდა ჩააბარა. ასევე სრული დატვირთვით მუშაობს სპორტდარბაზიც. ზემოთ ხსენებულ დაზიანებებში ხარვეზები აღმოფხვრილია.
ბათუმს ქათქათას არც მცხუნვარე და მწველი მზის სხივებისა უკვირს და არც თავსხმა წვიმების, შენობებიც შეჩვეულია თითქოს ამ ყოველივეს... ადამიანთა თანადგომა და გულისხმიერება, ხანდახან მცირეოდენი ყურადღებაც კი საკმარისია იმისათვის, რომ ტვირთი შევიმსუბუქოთ, ცხოვრება გავიადვილოთ, რწმენა და იმედი შევმატოთ ერთმანეთს...

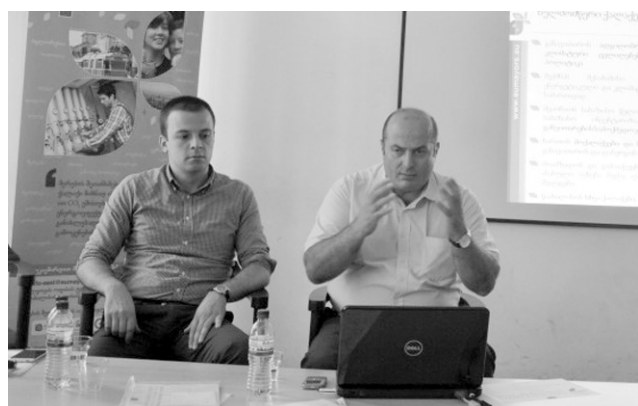
მამორანლოში „სამედიცინო ხორკორაცია ევაქსის“ მართვალობის ქვეპ არსებულ ქუთაისის სასწავლო ცენტრთან

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და „სამედიცინო კორპორაცია ევაქსის“ მმართველობის ქვეპ არსებულ ქუთაისის სასწავლო ცენტრს შორის თანამშრომლობის მემორანდუმი გაფორმდა. დოკუმენტი ითვალისწინებს ქუთაისის სასწავლო ცენტრის ბაზაზე სტუდენტთა და პროფესორ-მასწავლებელთა კლინიკურ უნარ-ჩვევებში დახელოვნებასა და მედიკოსთა უწყვეტ პოსტდოქტორული განათლების ხელშეწყობას. ბსუ-ში მოქმედებს სამედიცინო განათლებისა და მედიკოსთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, მემორანდუმის ფარგლებში დაიგეგმა ერთობლივი კონფერენციების, სემინარების, ტრენინგების ჩატარება და სხვადასხვა პროექტების განხორციელება.

ევროპის მდგრადი ენერგეტიკის კვირეულის ფარგლებში, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ბათუმის მდგრადი ენერგეტიკის განვითარების სამოქმედო გეგმისა და „მერების შეთანხმების“ ევროპული ინიციატივის წარდგინება გაიმართა.

ლონისძიება მიზნად ისახავდა ახალგაზრდებში ჯანსაღი ცხოვრების წესის პოპულარიზაციასა და გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლებას. მერების შეთანხმების თბილისის რეგიონალური ოფისის ხელმძღვანელმა გიორგი აბულაშვილმა და ბათუმის მერიის სტრატეგიული დაგეგმვის, საინვესტიციო და ეკონომიკური განვითარების განყოფილების უფროსმა ლაშა ნაკაშიძემ სტუდენტებს კლიმატის ცვლილებთან დაკავშირებული პრობლემები, მის წინააღმდეგ ბრძოლის მეთოდები, ენერჯის ეფექტური მოხმარების შესაძლებლობები და ქალაქის განვითარების პერსპექტივები გააცნეს.
ბათუმის მდგრადი ენერგეტიკის განვითარების სამოქმედო გეგმა ითვალისწინებს 2020 წლამდე ქალაქის ტერიტორიაზე საბაზისო სტანდარტთან შედარებით სათბური აირების 22 პროცენტით შემცირებას და კონკრეტული ღონისძიებების გატარებას ისეთ სფეროებში, როგორცაა: შენობები, ურბანული ტრანსპორტი, გარეგანათება, მუნიციპალური ნარჩენები, ჩამდინარე წყლები და გამწვანება.
2011 წელს ქალაქი ბათუმი შეუერთდა „მერების შეთანხმების“ ევროპულ ინიციატივას.

აღნიშნულ ინიციატივაში ჩართვით ქალაქ ბათუმმა აიღო ვალდებულება ქალაქის ტერიტორიაზე სათბური აირების ინვენტარიზაციის, მონიტორინგის, ენერგეტიკის მდგრადი განვითარების სამოქმედო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელების, სატრანსპორტო, სამშენებლო და ურბანული განვითარების სხვა სექტორებში ენერგოეფექტური ტექნოლოგიების დაწერვის ხელშეწყობით ქალაქის ტერიტორიაზე წარმოშობილი სათბური აირები მინიმუმ 20%-ით შემცირებას.
2013 წელს ქალაქი ბათუმი გახდა საერთაშორისო ასოციაციის „კლიმატის ალიანსის“ პირველი წევრი ქალაქი კავკასიის რეგიონიდან. აღნიშნული ასოციაციის წევრი-ქალაქების მთავარი მიზანია სათბური აირების შემცირება და ამ გზით კლიმატის ცვლილების ზეგავლენის შერბილება.

სტუდენტთა სამედიცინო ხორკორაცია და რეფერატულ ნაშრომთა კონკურსის მონაწილეთა დაჯილდოება

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტთა სამეცნიერო კონფერენციისა და რეფერატულ ნაშრომთა კონკურსის მონაწილე სტუდენტები დააჯილდოეს. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების რექტორმა, პროფესორმა ალიოშა ბაკურიძემ, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელმა ედიშერ ჩავლეიშვილმა და სასწავლო პროგრამების მართვის დეპარტამენტის ხელმძღვანელმა ანზორ ბერიძემ გამარჯვებულ სტუდენტებს წარმატებები უსურვეს და სერტიფიკატები გადას-

ცეს. კონფერენციაზე 300-მდე სტუდენტის მოხსენება იყო წარდგენილი, რომელთაგან საუკეთესო ნაშრომები სტუდენტთა სამეცნიერო შრომათა კრებულში დაიბეჭდება. რექტორის ინიციატივით, მომავალ წელს ბსუ სტუდენტთა რესპუბლიკურ სამეცნიერო კონფერენციას უმასპინძლებს. სამეცნიერო სესია სტუდენტთა სამეცნიერო ცენტრის ორგანიზებით ჩატარდა.

ბავშვთა დაცვის დღე - პირველი ივნისი მრავალ ქვეყანაში აღინიშნება. ეს ერთ-ერთი უძველესი საერთაშორისო დღესასწაულია. იგი დაარსდა 1925 წლის ჟენევის კონფერენციაზე, რომელიც ბავშვთა კეთილდღეობას ეძღვნებოდა. რატომ აირჩიეს ამ დღის აღსანიშნავად პირველი ივნისი? ერთ-ერთი ვერსიით, ამას უკავშირებენ ჩინელი პოლიტიკოსის სახელს. 1925 წლის 1 ივნისს სან-ფრანცისკოში ჩინეთის გენერალურმა კონსულმა შეკრიბა ჩინელი ობოლი ბავშვები და მოაწყო მათთვის დუან-უ ცზეს ზეიმი (ნავი-დრაკონების ფესტივალი). ბედნიერი შემთხვევის წყალობით ეს დღე დაემთხვა „ბავშვთა“ კონფერენციას ჟენევაში.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, როდესაც აქტუალური იყო ბავშვთა ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შენარჩუნების საკითხი, 1949 წლის ნოემბერში, პარიზში შედგა ქალთა საერთაშორისო კონგრესი, რომელზეც დაიდო ფიცი დაულაღვი ძალისხმევით, რათა შენარჩუნებულიყო მშვიდობა მთელს მსოფლიოში, რაც ბავშვებისათვის ბედნიერი ცხოვრების ერთადერთ გარანტიად შეიძლება ჩათვალიყო. ბავშვთა დაცვის პირველი საერთაშორისო დღე კი 1950 წლის 1 ივნისს აღინიშნა, რის შემდეგაც, ეს დღე, ყოველწლიურად არის მიჩნეული სადღესასწაულოდ. მისი მიზანია მსოფლიოს საზოგადოებრივი აზრის მობილიზება ახალი ომის საშიშროებისაგან ბავშვთა დასაცავად, ზრუნვა მათი ჯანმრთელობისა და დემოკრატიული აღზრდა-განვითარებისათვის.

ბავშვთა საერთაშორისო დღეს საკუთარი სიმბოლოები დროა გააჩნია. მწვანე ფონზე (რაც ასახავს ზრდას, ჰარმონიას, სიხალასეს და ნაყოფიერებას) დედა-მინის (საყოველთაო სახლის სიმბოლო) ირგვლივ განთავსებულია სხვადასხვა ფერის ადამიანის ფიგურები (წითელი, ლურჯი, ყვითელი, შავი და თეთრი), რომლებიც ასახავენ მრავალფეროვნებას, მრავალმხრივობასა და მოთმინებას.

ეს დღე მნიშვნელოვანია საქართველოს-

ბავშვთა დაცვის დღე

თვისაც და ყოველწლიურად აღინიშნავენ. ბავშვებისათვის იმართება საქველმოქმედო, გასართობი ღონისძიებები, ტარდება სპორტული შეჯიბრებები. ბავშვებს უწყობენ სხვადასხვა სახის სიურპრიზებს უფასო ატრაქციონების, თეატრის, გამოფენის სახით.

ბავშვთა საერთაშორისო დღეს მხოლოდ გასართობი ხასიათი როდი აქვს, ეს დღე ახსენებს საზოგადოებას, რომ აუცილებელია ბავშვთა უფლებების დაცვა, რომ ყველა ბავშვი უნდა იზრდებოდეს ჯანსაღ, უსაფრთხო გარემოში, იყოს ბედნიერი, შეეძლოს სრულფასოვანი განათლების მიღება, საყვარელი საქმიანობის არჩევა და მუშაობა, რათა მომავალში თითოეულმა მათგანმა შეძლოს შესანიშნავ მშობლად და თავისი ქვეყნის საამაყო მამულოშვილად ჩამოყალიბება.

საინტერესოა თვით ბავშვების ემოცია, როგორ უხარიათ, რას გრძობენ, ან რის ნაკლებობას განიცდიან.

ქატი ბერიძე, 6 წლის - ამ დღეს მოუთმენლად ველი. მიხარია რომ ბევრ ბავშვთან ერთად ვთამაშობ, ვსეირნობ, ზოპარკს ვათვალიერებ. ეს დღე ჩვენ გვეკუთვნის, ამიტომ დედიკო და მამიკო ნებას გვაძლევენ,

რაც გვინდა ის გავაკეთოთ და ყველა სურვილს გვისრულებენ. ძალიან გამიხარდებოდა საჩუქრებსაც თუ დაგვირიგებენ და უფრო მეტი გასართობი იქნება.

მსგავსი სიტყვებით გამოხატეს ბავშვური ემოცია სხვებმაც, ამიტომ მაგალითისთვის ვფიქრობ ესეც საკმარისია, რომ გავიგოთ მათი აზრი. საყურადღებოა რას ფიქრობენ მშობლები?

ნინო ბორბაძე, 2 შვილის დედა - ძალიან მიხარია ამ დღეს ბავშვების გაბრწყინებულ სახეებს რომ ვხედავ ბავშვთა დაცვის დღეს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანა განსაკუთრებულად აღინიშნავს. ჩვენი ქალაქი ბათუმიც ყოველთვის ახერხებს პატარების შეკრებას 6 მაისის პარკში, სადაც ბავშვებისათვის უფასოა გასართობი თამაშობები,

თუმცა მათი როდენობა მცირეა და ბავშვებს რიგში დგომა უწევთ, რაც დამეთანხმებით, დამღლეულია. ასევე ვათვალიერებთ ზოპარკს, რომელიც ბოლო პერიოდში საგრძნობლად საინტერესო გახდა, ასევე დელფინარიუმს, სადაც სასიამოვნოდ ვატარებთ დროს. ეს ყველაფერი უფასოა ბავშვებისათვის, მაგრამ ვფიქრობ, ერთი რამ აუცილებლად გასათვალისწინებელია. ბავშვი მშობლის გარეშე ვერ შედის, მშობელს კი შესაძლებელია საკმარისი თანხა არ ჰქონდეს და თავი შეიკავოს, რის შედეგადაც ბავშვი იჩაგრება. ასეთ დროს სასურველია შეღავათიანი ფასები მშობელთათვისაც დანესდეს. ბავშვებს ასევე გაუხარდებოდათ თუ საჩუქრებსაც დაურიგებენ, თუნდაც კანფეტებს. ალბათ იტყვიან მთავარი საჩუქარი არ არისო, მაგრამ მათ ისეთი ასაკი აქვთ, რომ ეს უთუოდ გაახარებდათ. ძალიან კარგი იქნება თუ უფრო მეტი მრავალფეროვნება იქნება გასართობი ადგილების თუ ღონისძიებების სახით.

საინტერესოა იმის გაგება თუ რა ხდება ამ მხრივ სოფლებში? რას ფიქრობენ ამ დღესთან დაკავშირებით, როგორ აღნიშნავენ მას? როგორია მშობელთა დამოკიდებულება?

მარინა შხაძე, ოზურგეთის რაიონის, დაბა ნასაკირალის საჯარო სკოლის დირექტორი: პირველი ივნისი, ბავშვთა დაცვის საერთაშორისო დღე, რასაკვირველია, უნდა იყოს განსაკუთრებული და საზეიმო. საერთოდ, რაც ბავშვებთან არის დაკავშირებული, ყველაფერი გამორჩეული და საუკეთესო უნდა იყოს.

პირველი ივნისი საქართველოში წმინდანის ორმაგი დღესასწაულია. სოფელში, სამწუხაროდ, არაფერი განსაკუთრებული არ მომხდარა. ერთი ჩვეულებრივი კვირა დღე იყო. არ ვიცი მშობლების დამოკიდებულება ამ დღისადმი, ალბათ ნაკლებად არიან ინფორმირებულები. ვიცი, რომ ამის მიზეზია გულგრილობა. საზოგადოება უფროსხვაპრობლემითადაცაა დაკავებული. ვწუხვარ, რომამ მნიშვნელოვან დღეს არაფერი გამორჩეული არ ჩატარებულა ჩემს სოფელში. ამგვარი უმოქმედობა ძალიან მალონებს და მანუხებს, ამიტომ ვფიქრობ მომავალში აუცილებლად დღესასწაულს მოვუნყო ჩემს ბავშვებს, ისეთს რომ არასოდეს დაავინწყდეთ და ვიზრუნებ იმაზეც, სოფელშიც ტრადიციად ვაქციო ამ დღის აღნიშვნა“.

მასალა მოამზადა ნათია მხსარაძემ

ბავშვთა დაცვის დღის აღნიშვნის პროექტი „უნივერსიტეტი-სანარმო თანამშრომლობის გაძლიერება ახალგაზრდათა უსაფრთხოებისთვის“

ეფექტური, მდგრადი მექანიზმის დანერგვის ხელშეწყობასა და უმაღლესი საგანმანათლებლო დანერგვების კურსდამთავრებულთა დასაქმების მაჩვენებლის გაზრდას. კონფერენციაზე პროექტის მონაწილეებმა შეაჯამეს სამი წლის განმავლობაში წარმოებულ კვლევის შედეგები. ასევე განიხილეს ეკონომიკის სექტორთან თანამშრომლობის მდგრადობის მექანიზმები და დასახეს შემდგომი თანამშრომლობის გეგმები.

ტემპუსის პროექტში ჩართულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ლიუვენის კათოლიკური უნივერსიტეტი (ბელგია), კოვენტრის უნივერსიტეტი, საფრანგეთის გრენობლის აკადემია, ააღენის უნივერსიტეტი (გერმანია), უკრაინის მეტალურგიული უნივერსიტეტი, ჩერნივცის უნივერსიტეტი (უკრაინა), ოდესის პოლიტექნიკური უნივერსიტეტი, სომხეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გორისის უნივერსიტეტი (სომხეთი), საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი და სავაჭრო და სამრეწველო პალატები საქართველოდან, ბელგიიდან, უკრაინიდან, სომხეთიდან.

ტემპუსის პროექტის „უნივერსიტეტი-სანარმო თანამშრომლობის გაძლიერება კომპეტენციებზე დაფუძნებული სწავლების გზით“ ფარგლებში უნივერსიტეტში კონფერენცია გაიმართა თემაზე: „უნივერსიტეტების და სანარმოების თანამშრომლობა: სტრატეგიები და შესაძლებლობები სწავლების და კვლევის ეკონომიკური განვითარებისთვის“. პროექტი ითვალისწინებს მრეწველობის, ეკონომიკისა და ბიზნესის სექტორთან უნივერსიტეტის თანამშრომლობის

ბავშვთა დაცვის დღის აღნიშვნის პროექტი „უნივერსიტეტი-სანარმო თანამშრომლობის გაძლიერება ახალგაზრდათა უსაფრთხოებისთვის“

ბრიტანეთის ქალაქ ბორმუთის მერი როდნი კუპერი ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტს ეწვია. სტუდენტებთან გამართულ შეხვედრაზე სტუმარმა კულტურულ-საგანმანათლებლო და სამეცნიერო პროგრამებზე ისაუბრა. ყურადღება გაამახვილა ასევე ბრიტანეთისა და საქართველოს ურთიერთობებსა და სამომავლო თანამშრომლობის მიმართულებებზე. შეხვედრის დასასრულს, ქალაქ ბორმუთის მერმა როდნი კუპერმა ახალგაზრდებს საკუთარი გამოცდილება გაუზიარა და აქტუალურ შეკითხვებს უპასუხა.

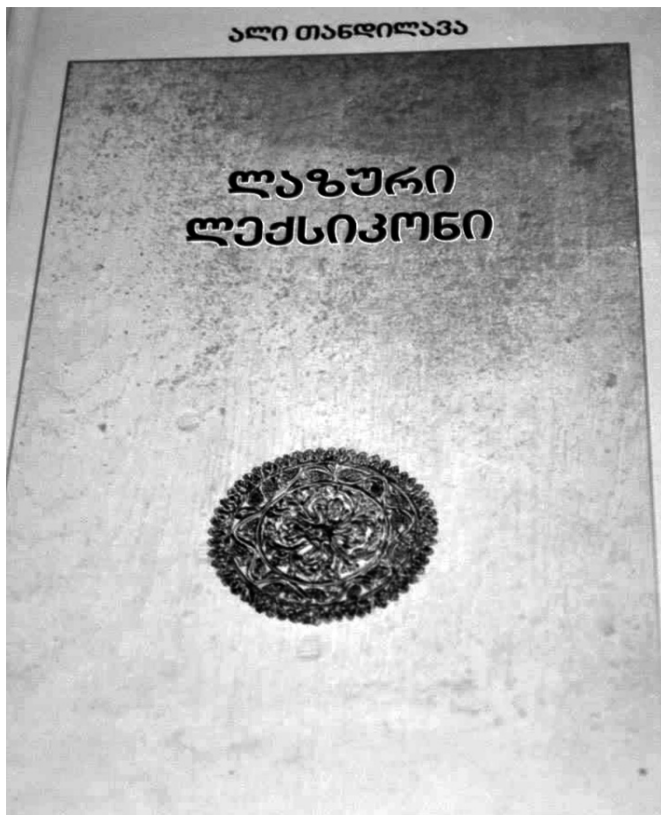
გამოსმაურება

23 მაისს ჩვენს უნივერსიტეტში ჩვენივე თანამემამულის, ფილოლოგიისა და ისტორიკოსის ალი თანდილაგას 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი ღონისძიება და წიგნის- „ლაზური ლექსიკონი“-ს პრეზენტაცია გაიმართა. წიგნი ფართო საზოგადოებამ უკვე იხილა, გაიმართა მისი წარდგინება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში.

ალი თანდილაგა დაიბადა 1913 წლის 28 ნოემბერს, სარფში. ის 1925 წლამდე სწავლობდა თურქულ სკოლაში, რადგან იმჟამად ქართული სკოლა არ იყო. 1925 წელს ქართულ სკოლაში განაგრძო სწავლა, 1928 წელს კი საბავშვო ახალშენში წასვლასთან დაკავშირებით გადავიდა კოჯრის სკოლა-ინტერნატში.

1932-37 წლებში ალი თანდილაგა მუშაობდა სარფის სკოლაში მასწავლებლად და გამგედ. 1937 წელს ჩაირიცხა თსუ აღმოსავლურ-კავკასიურ ენათა განყოფილებაზე. 1942-1949, შემდეგ 1951- 1973 წლებში კი მუშაობდა სარფის რვანლიანი სკოლის დირექტორად, ამავდროულად ასწავლიდა ქართულ ენასა და ლიტერატურას.

ბატონი ალი გახლდათ ქომაგი ლაზეთისა. კოჯრის სკოლა- ინტერნატში ჩასულ ყმაწვილს რამდენიმე ლაზმა ბიჭმა სიურპრიზი მოუწყო:

მათ ლაზურად გაუბეს საუბარი.მაშინვე გაუახლდა ჭრილობა, რომელიც თურქულ სკოლაში მიაყენეს მის სულს, გაახსენდა, როგორ ურტყამდნენ სახაზავს ლაზებს და აიძულდნენ დაევიწყებინათ ლაზური, თქვენ თურქები ხართ და თურქის შვილებიო...

შავით და წვევარამით მოსილი ჩვენი ისტორია, ბედუქულმართი ისტორია გადაიფურცლა ჭაბუკის თეთრად გათენებულ ლამეებში.

ლაზი ვარ და ლაზის შვილი... ძალუმად აძგერდა მისი გული...

ლაზი ვარ, ლაზი მე... დიდი გუბაზისა და ფარტაძის, დიდი ქუჯისა და აიეტის შთამომავალი, დიდი საქართველოს ფესვიო და ძირი, მაგრამ... ეს მერე მოვიდა, მოგვიანებით...

ამ საკითხის სიმწვავე ბატონმა ალიმ თავად გამოცადა. არ ეძინა მტერს და დაჟინებით ცდილობდა, სარფში ლაზური სკოლა უნდა გაიხსნას და არა ქართული, ლაზები ქართველები არ არიანო. მიზანი ცხადზე ცხადი იყო: საქართველოს დაქუცმაცება, რასაც წინ დახვდა მისი ერთიანობის ქომაგთა სულისკვეთება, ბატონი ალი ქართულს ასწავლიდა, ასწავლიდა ქართული ენის სიყვარულს და ვაჟკაცობას. ამ ყველაფრის ცოცხალი მაგალითიც თავად გახლდათ, რადგან თავად იყო ყოველი მოსწავლისთვის საზომი კეთილმოძიებისა, სინათ-

ლისა და სიკეთისა. ივანე ჯავახიშვილს ალალი გულით უძღვნა მთელ უნივერსიტეტში იმჟამად ერთადერთმა კოლხმა სტუდენტმა ლექსი:

აქ ხალხმრავლობის და მძლავრობის
ვყოფილვარ მონმე
და ვიმედოვნებ,
რომ ხელახლა ვიქნები როსმე...

ბატონი ალი ლაზეთის გადარჩენილი სულის ქომაგი გახლდათ. იგი არის თანაავტორი წიგნისა „ლაზეთი“, რომელიც ისტორიულ- ეთნოგრაფიული ნარკვევია. ისტორიულად ლაზეთი ხან ერთი იმპერიის ნაწილად იქცეოდა და ხან - მეორის, მასაც არგუნა ბედმა გოლგოთა... ლაზები დღემდე ცოცხლობენ, მართალია, ცოტანი, მაგრამ მაინც განსაკუთრებული არიან.

„იქ, პატარა სარფში, ორად გაყოფილ სოფელში ცხოვრობს დიდი სულის ერთი ნატეხი, რომელიც დარაჯად და ქომაგად დაუდგა ქართულ ენას, კულტურას, უშორეს წარსულში რომ იღებს სათავეს და მარად ახალი ენერგიით მოედინება საუკუნეთა წყვდიადიდან.“ - ვკითხულობთ ციალა არდაშელიას წიგნში. სწორედ ეს ორად გაყოფილი ქართული სხეული სტიკოდა ბატონ ალის, რომელმაც სტუდენტობაში ჩაიფიქრა ლაზური ლექსიკონის გამოცემა. ალი თანდილაგა 1949 წლიდან გარდაცვალებამდე 1985 წლამდე მუშაობდა „ლაზური ლექსიკონის“ შედგენაზე.

ლაზური უნდა განმენდილიყო თურქიზმებისა და ბერძინიზმებისგან, შემდეგ რომ შეჭრილა ძირძველ ქართველურ ენაში. სტუდენტობიდან მოყოლებული სიცოცხლის ბოლომდე მუშაობდა ალი თანდილაგა ლექსიკონზე. თურქეთში მცხოვრებ ლაზებთან საგანგებოდ აბარებდა, ცალკეული სიტყვის დაზუსტებას სთხოვდა. განუზომლად დიდია ამ საქმეში მისი მეუღლის, ქალბატონი კამელიას დამსახურება, რომელიც თავად მოგზაურობდა ვინე-არქაბეში და მეუღლის დანაბარებს პირნათლად ასრულებდა.

ლექსიკონის დანიშნულების შესახებ საგანგებოდ მსჯელობდნენ მისი შემდგენლები. ამ ლექსიკონს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ექნება თურქეთში მცხოვრები ლაზებისთვისო, -ასეთი იყო ქალბატონი ნათელა ქუთელიასა და ბატონი ალი თანდილაგას იდეა. ამ ჩანაფიქრში ენათმეცნიერული წყურვილიცაა საცნაური და ის დიდი პატრიოტული სულიც, რომელმაც დღემდე მოიყვანა ქართველი და ქართველობა დღეს ჩვენ მოწმენი ვართ ამ იდეის ხორცმესხმისა,

კიდევ ერთი ქართული წიგნის დაბადებისა, რომელიც სხვათაგან ბევრად განსხვავდება ფორმატით- იგი 23000 ლექსიკურ ერთეულს მოიცავს, იმითაც, რომ სიტყვა-სტატისას ახლავს მრავალფეროვანი მასალა, საილუსტრაციო წინადადებები თუ ფრაზები. ეს თითქმის 1000- გვერდიანი, სოლიდური გამოცემა ღირსეულ ადგილს დაიჭერს ქართველი ხალხის სულიერ მემკვიდრეობაში. ქართულის მონათესავე მეგრულ, ლაზურსა და სვანურ ენებს, რომლებსაც შენარჩუნებული აქვთ არქაული ქართული ენი სნიშნები. მათი ზედმიწევნით შესწავლა შესაძლებელს ხდის ქართული ენის განვითარების კანონზომიერებათა დადგენასა და, საერთოდ, ქართული ენის ისტორიის შესწავლას.

ჩვენი უნივერსიტეტის სახელით მადლობას ვუხდით ამ ღრმადკეთილშობილური იდეის სულის ჩამდგმელებს, ნაშრომის გამოცემაში მონაწილე ჩვენი დედაუნივერსიტეტის პროფესორებს: ბატონ მერაბ ჩუხუას, ლალი ეზუგბაიას და ბსუ-ს ასოცირებულ პროფესორს, ლილე თანდილაგას განუელი ღვაწლისთვის.

ნანა ციცილაძე,
ასოცირებული პროფესორი,
ქართული ფილოლოგიის
დეპარტამენტის ხელმძღვანელი

რეაქორეპა ინალუზიის დახლარაციას მოაწერეს ხელი

თბილისში, სასტუმრო „პოლიდეი ინ“-ში საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს წარმომადგენელმა, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ილიაუნის, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტისა და საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის - ჯიპას რექტორებმა ხელი მოაწერეს ინკლუზიის დეკლარაციას. შეთანხმების მიზანია ინკლუზიური განათლების დანერგვა განათლების ყველა ეტაპზე და სწავლებაში სტუდენტებისა და პროფესორ-მასწავლებლების მონაწილეობის მისაღებად შესაბამისი პირობების უზრუნველყოფა. პარტნიორი უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები ერთობლივად შეიმუშავენ და განახორციელებენ ინკლუზიური განათლების სასწავლო-საგანმანათლებლო პროგრამებს.

უნივერსიტეტის ურსდამთავრებულთა საზიემო გაცემა

საზაფხულო თეატრში ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულთა 79-ე საზიემო გაცემა გაიმართა. უნივერსიტეტის რექტორმა, პროფესორმა ალიომა ბაკურიძემ მანტიებში გამოიწვიოთ წარჩინებულ სტუდენტებს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების დამთავრება მიულოცა და სიგელები გადასცა. აჭარის ა.რ. უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარემ ავთანდილ ბერიძემ, ბათუმის საკრებულოს თავმჯდომარემ ირაკლი ჩაველიშვილმა, აჭარის ა.რ. უმაღლესი საბჭოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის კომისიის

თავმჯდომარემ გიორგი მასალკინმა, აჭარის სპორტისა ახალგაზრდობის დეპარტამენტის თავმჯდომარემ მერაბ ნაგერვაძემ, აჭარის მწერალთა კავშირის თავმჯდომარემ დავით თედორაძემ, ადმინისტრაციის ხელმძღვანელმა ედიშერ ჩაველიშვილმა ახალგაზრდებს წარმატებები უსურვეს და საუნივერსიტეტო ცხოვრებაში აქტიური მონაწილეობისათვის სიგელებით დააჯილდოეს. უნივერსიტეტი წელს 1044 სტუდენტმა დაამთავრა, მათგან წარჩინებული 46 კურსდამთავრებულია.

საზიემო გაცემის ცერემონია მოსწავლე-ახალგაზრდობის სასახლის ალსაზრდელის, უნივერსიტეტის გოგონათა სიმღერის ფოლკლორული ანსამბლ „თირინის“, საესტრადო სიმღერის შემსრულებლების - იაგო ბუჟანიძის და თამარ ცინარიძის, ლუკა ზაქარაიძისა და ჯგუფ „pick uppers“, თეო ჩიტოვილისა და გოგონათა როკ-ჯგუფის „Vanilla Cage“ კონცერტით დასრულდა.

თანაბარი შესაძლებლობების დაცვის ჯიური

თანაბარი შესაძლებლობების დაცვის კვირეულის ფარგლებში ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა აჭარის განათლების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მულტიდისციპლინური გუნდის მიერ შეფასებულ ბავშვებსა და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს უმასპინძლა. ტემპუსის პროექტის ესპაიერის (ASPIRE) ეგიდით გა-

მართულ გასართობ-შემეცნებით ღონისძიებაში სხვადასხვა თაობის ინკლუზიური ჯგუფის მოზარდებმა მიიღეს მონაწილეობა და საკუთარი სახელოვნებო შესაძლებლობები წარმოაჩინეს. საღამოს დასასრულს ფრანგი გაუფეს, ბავშვებს სამახსოვრო საჩუქრები გადასცეს და ქალაქში ღია მატარებლით გაასაიერეს. ღონისძიება განათლების ფაკულტეტისა და აჭარის მუნიციპალიტეტების ორგანიზებით ჩატარდა.

თამაზ უშტარაძე

სიზმარში ნაპოვნი საქართველო (სტუმრად ინეგოლელ ჩვენებურებთან)

ძნელია ემოციის გარეშე ისაუბრო იმ ადამიანებზე, რომლებიც ისტორიული ბედუღეულობის გამო თურქეთის პოლიტიკური საზღვრების შიგნით აღმოჩნდნენ. მათ თვალში აშკარად ჩანს ნოსტალგია და სამშობლოს დასწრებით გამონეგული ტკივილი, რაც ვერ გააანადგურებ და მანძილს. ისინი ცდილობენ შეინარჩუნონ ენა, კულტურა, ტრადიციები, ეთნიკური თავისთავადობა. ახერხებენ კიდევ ამა, ქართულ გენს, ქართულ სულს ეფერებიან, ელოდებიან და ამაყობენ თავიანთი „გურჯობით“. გურჯისტანის ხსენებაზე თვალბუნებულად აღგებთ მონატრებისა და სიყვარულის ნიშანდ. ამ ხალხს ხატონად „ჩვენებურები“ ჰქვიათ. სიტყვა „ჩვენებური“ ქართულ მეტყველებაში მეგობარს, თანამოაზრეს ნიშნავს, უცხოეთში კი ეთნიკური კუთვნილებით შეიძინა და თურქეთის, აზერბაიჯანისა და ირანის სინამდვილეში ქართველობის სინონიმად იქცა. ტრადიცია სავარაუდოდ XVII საუკუნეში უნდა დაიკვიდრებოდა, მაშინ როცა შამ აბასმა 400 ათასი ქართველი ირანში გადაასახლა და როცა სამხრეთ საქართველოს დიდი ნაწილი ოსმალეთის იმპერიის შემადგენლობაში მოექცა. 1877-1878 წლების ომის შემდეგ კი „ჩვენებურს“ საქართველოდან გასახლებული მაჰმადიანი ქართველები ეახლებნენ ერთმანეთს. ამჟამადც ისტორიული ქართული კოლონიების მოსახლეობა ერთმანეთს ამ ტერმინით მოიხსენიებს.

1964 წლის 5 აპრილს. დამთავრა სტამბოლის ტექნიკური უნივერსიტეტი. პროფესორი გემის ინჟინერია. მან საკუთარი მანქანით ჩაგვიყვანა ინეგოლში და დავაბინავა საკუთარ ოჯახში. მეუღლეც, ქალბატონი სევდა - თავდგომიერების ასული შესანიშნავი ადამიანი აღმოჩნდა. სტუმართმასპინძლობა, ქართველების სიყვარული გენეტიკურად მოსდგამთ იბრაიმსა და მის შესანიშნავ მეუღლეს. ისინი სიზმარსაც ქართულად ნახულობენ და ახლად ნასწავლ თუ წინაპრებისაგან შემორჩენილ ქართულ ამბებს იზიარებენ გულმოდგინებით ყვებინ. სამი შვილი ჰყავთ იბრაიმსა და სევდას: ერთი ქალიშვილი და ორი ვაჟი. სენა - უფროსი ქალიშვილი სტამბოლის ერთ-ერთი უნივერსიტეტის სტუდენტია, იქცა მათემატიკის სწავლობს, უმცროსი მირზა კი მედიცინაში სწავლობს. იბრაიმს სახლი ყურანის გვერდით მუშანა ფუტკარაის „ჩვენებურების ქართული“ უდევს და ყოველდღიურად იყვრება ქართულ წიგნსა და ანბანს.

ამბობს კიდევ: „გული უფრო ძვირად ფასობს, ვიდრე ფული“. იბრაიმს ამაყობს, რომ ქართველია, მაგრამ გული წყდება, როცა მის ისტორიულ სამშობლოში ზოგჯერ არაადეკვატურ შეკითხვებს უსვამენ. „მე გურჯი ვარ, ჰამა ბათუმი ერთმა მკითხა: თურქი ხარ თუ გურჯი. თურქის ფენჯრიდან გადახედავ თურქი ვარ, გურჯის ფენჯრიდან გადახედავ გურჯი ვარ მეთქი - ვუთხარი. თქვენთან გურჯი ვერ გაგვხდა, ამათთან კი თურქი“, გულისტკივილით დაასრულა თავისი სათქმელი.

იბრაიმს აწუხებს ისიც, რომ ბევრი ვერ ასხევეებს ერთმანეთისაგან რელიგიას და ეროვნებას. იგი ძალზე აღაშფოთა კურორტ ოილათში ერთ-ერთი ქართველი ქალბატონის მიერ თავისი ქართველობის უარყოფა: „მე ბევრი ქრისტიანი არხატაში (მეგობარი, თ.ფ.) მყავს. ყველა ქართველი ჩემი და-ძმა არის. ქართველობა ჩემი შემსივა (ქოლგა, თ.ფ.), ყველას გედგვებურება“ - ამბობს იგი.

ქართველებში აკრია გარკვეული რაოდენობის თანხა და მიიშალა. „ჩვენებური იყო და რამე არ ვთქვით, ისე გავჭერსდით“ - დაასრულა თავისი სათქმელი ბატონმა მეთინმა. ჩვენი მცდელობის მიუხედავად მასპინძელს იმ უკეთური ქართველის ვინაობა ვერ ვათქმევინეთ.

წარსულის ტკივილიანი დღეების გახსენების გარეშე არ ჩაუვლია ჩვენს მეხვედრას ადემ თაიართან (დუმბაქესთან) - ჩანჩხალოელ მუჰაჯირთა შთამომავალთან. „საქართველო ჩემი სამშობლოა. სიზმრებს ბოლო დროს ქართულად ვნახულობ. მიყვარს ქართველები, ჰამა თქვენ მუსლიმანი ქართველების სიყვარული გაკლიათ. ქრისტიანმა და მუსლიმანმა ქართველებმა ერთმანეთის სიყვარული უნდა ვისწავლით“. მუჰაჯირობის ისტორია ქართველთა მძიმე ისტორიულ ხვედრს უკავშირდება. ამ მწარე დღეებს ადემს მუდმივად ახსენებს კაბინეტში კედელზე ჩამოკიდებული მისი დიდი წინაპრის მეგულდის სურათი. ადემს აქვს ავეჯის მწარმოებელი სანარმო. ფირმისთვის

პირ გვიტხრა თავისი სათქმელი ამ გულმართალმა კაცმა. უნებლით მახსენდება ერთი ცნობილი გამოთქვა: „მირჩვენია აქ გურჯი ვიყო, ვიდრე საქართველოში თათარი დამიძახონ“. სამწუხაროდ და საუბედურად ჩვენ ვერ გამოვედით ფეოდალური ცნობიერებიდან. გრიგოლ ხანცთელის ეპოქის ქართველები უფრო მაღალი ეროვნული ცნობიერების მატარებლები იყვნენ, ვიდრე ოცდამეერთე საუკუნის ქართველები. გავისხენოთ გიორგი მერჩულეს სიტყვები: „ქართლად ფრიად ქუეყანა აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართული ენითა ჟამი შეინარჩოს და ღოცვაი ყოველი აღესრულების“. ეს იქცა 10 საუკუნის წინ, დღეს კი წინააღმდეგობის განცდა. ქართველი ქართველს ებრძვის, სოფელი სოფელს, სამარცხვინოდ ვკამათობთ რაღაც რეგიონალურ „სახლვრებზე“, გავითოკაცდით და ბედნიერად ვთვლით თავს, თუ სამშობლოს დამარცხების ხარჯზე მივაღწევთ რაიმე პირად „წარმატებას“. სამწუხაროა, რომ ამ

საკ ქართული სახელი „ნათელა“ დაურქმევია.

სენით ისე დაავადდა ქართული სხეული, რომ უცხოეთში მცხოვრებ ჩვენებურებს პირველივე შეხვედრის დროსაც არ გაძინებოდათ ამ დაავადების დანახვა. ამაში კიდევ ერთხელ დავრწმუნდით დიდებულ ქართველთან მეშვედემ ქაია - მაკარაქსთან შეხვედრისას. იგი ოლადაურელი მუჰაჯირების შთამომავალია. მისი დედა კობალთელი თავდგომის ასული ყოფილა, ბაბუის დედა კი შუბნელი ალიალიშვილის შთამომავალია. ამ შესანიშნავ ადამიანს ინეგოლის კულტურის სახლი იმ დროს შეხვედით, როცა აჭარის ტელევიზიით გადიოდა ამ სტრიქონების ავტორის ლექცია „ქართული დიასპორები უცხოეთში“. უნდა ითქვას, რომ ამ ლექციას დიდი გამოხმაურებები მოყვა საინტელის, ფერედანისა და თურქეთის ქართულ მოსახლეობაში. სიამაყის ცრემლების გარეშე ვერ ნაიკითხავ ფერედანელი ქართველს საიდ მულაინის გამოხმაურებას: „გამარჯობათ. როგორ გიკითხეთ. მე ვარ საიდ მულაინი. ვუყურე თქვენს ლექციას აჭარის ტელევიზიაში, ფერედანში და ძალიან მომეწონა. მე აქ მაქვს ქართული სკოლა. მადლობა“. იგივე მინარისაა სტამბოლელი ქართველის ორჰან ბერიძის წერილიც: „გამარჯობათ. მე ვარ თურქეთე-

ბურსა (თურქულად „ემილ ბურსა“-საც უწოდებენ) ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ქალაქია, სადაც დიდი რაოდენობით ცხოვრობენ ქართველი მუჰაჯირების შთამომავლები. მათი დიდი ნაწილი ქალაქთან ახლოს მდებარე ინეგოლსა და ინეგოლის რაიონის 20 სოფელში (მესრული, ჰილმიე, საადეთი, ჰასან ფაშა, ფინდიკი, ბათახი, გულბახჩე, ჩიფლიკი, კარა კადირი, ხეირი, დერჩათი, ყაზულელი, ფევიე, გუნქესტანე, ელმაჩარი, იენიჯე, მერზუკი, ერიკლი, სულხი) ცხოვრობენ და გადმოსახლებულნი არიან

მას ეამაყება, რომ ქართველია. სწორედ ამან გადაწყვეტინა მას ქართული ენის შესწავლა და უნდა, რომ შვილდებსაც ასწავლოს ქართული. ამ მიზნით მას ბათუმში სახლის შესყიდვა გადაუწყვეტია, რათა მიეცეს შესაძლებლობა საკუთარ შვილებს ასწავლოს მშობლიური ენა და ისტორია.

იბრაიმმა საუბარში გაიხსენა თავისი ბავშვობა და ის დღე, როცა გააცნობიერა

ძირითადად მაღალმთიანი აჭარიდან (ოლადაური, ჭალა, ჭვანა, კვიახიძეები, გოგინაური, ნენია, აღმე...), ასევე ახალციხიდან და საქართველოს სხვა რეგიონებიდან. რაიონში ფუნქციონირებს კიდევ ქართული კულტურის ცენტრი, სხვა ქართული ორგანიზაციები. ნიშანდობლივია, რომ სწორედ ბურსაში დაარსდა პირველი ქართული ჟურნალი „ჩვენებური“ აჰმედ ოზკანის (მელაშვილის) ხელმძღვანელობით.

მისი ეროვნული წარმომავლობა. ბავშვობაში ვერც წარმოიდგენდა, რომ რკინის ფარდით გამოყოფილ საქართველოს ოდესღაც ნახავდა, ვერც იმას, რომ საზღვრები გაიხსნებოდა და თურქული გვარის მატარებელი რამოდენიმე წლის შემდეგ დაიწყებდა ქართული გვარის ძებნას და გურჯისტანისაკენ გააყოლებდა თავლებს ჯერ კიდევ გაუცნობიერებელი სიყვარულით, საქართველოსაც იპოვიდა და თავის გვარსაც. ამ სიყვარულმა საზღვრების გახსნის შემდეგ მოაქვნიდა მისი ფესვები. ამ სიყვარულმა და მონატრებამ იგი შუახევის რაიონის სოფელ კვიახიძეებამდე მიიყვანა. ამის შემდეგ იგი თურქეთში ჩასული ყველა ქართველის მასპინძელად და პატრონად იქცა. ზოგიერთებს მასმასხვრიც კი დააწყებინა. მათ შორისაა ყოროლისთაველი ბაქარ ფუტკარაძე, რომელსაც გემზე დააწყებინა მუშაობა და მისი გავლენითა და თხოვნით ბაქარს იმაზე მეტ ანაზღაურებას უხდიან, ვიდრე დანარჩენ ქართველ მუშაკებს. წუხს იბრაიმს იმაზეც, რომ ვერ შეძლო დანარჩენი ქართველებისათვის ხელფასის მომატებაზე დაეთანხმებინა შესაბამისი ორგანიზაციის ადმინისტრაცია. იგი გულიანად აკეთებს თავის საკუთებულს და ხშირად

ნენი იტყობდა: ჩვენ მუსლიმანები ვიყავით, ვლოცულობდით, ვკითხულობდით. რუსის ასკერები ჩამოდიოდნენ და გვემეოდნენ. ჩვენ ურუმალაი ვლოცულობდით. რუსები ჩვენს კაცებს რომ მოკლავდნენ, პურის ბუღულის ქვეშ შემოდებდნენ ჩვენ კდრებს. იმას უკან ორთაღულმა დაოლდაო (დანყნარდა), ჩვენ აქ ნამოვედით და დევნიეთ ცხოვრებაო“.

ემოციების გარეშე შეუძლებელია ისაუბრო ავეჯის მწარმოებელ მეთინ უნგანთან შეხვედრის შესახებ. მას საკმაოდ დიდი სანარმო აქვს. იღებს შეკვეთებს სხვადასხვა ქვეყნიდან, მათ შორის საქართველოდან. მეთინ უნგანს აღარ ახსოვს მისი წინაპრების გვარი, მაგრამ სულით და ხორცილთა ქართველია, ამაყობს კიდევ თავისი წარმომავლობით, მაგრამ გული ტკივა, როცა მისი თანამემამულეების ცუდი საქციელის შესახებ გაიგებს რამეს. მას არ დაუმალოვს გულისწყრომა ერთ-ერთ ვაიქართველზე, რომელიც თითქოს დახმარებას დაპირდა, საქართველოს მოქალაქეობის მიღების სანაცვლოდ იქაურ

ლისში გააცნეს ჩემი თავი - თურქეთელი ქართველიაო. იქ ერთი ქალი იჯდა და თქვა: „მოლადატიო“. რატომ ვარ მოლადატი, ქართველობა რომ შევნახე იმიტომ? ჩემი ბრალი ხომ არაა, რომ თურქეთში მოგვინია ცხოვრება. აქ, თურქეთში არ ვიყოფით მილით თურქებად და გურჯებად, ჩემს ვათანში ასე რატომაა, ვერ მივმხდარავარ. თურქეთში ჩვენებურები მაღალ ადგილებზე მუშაობენ თავრობაში, მეჯლისში. გურჯისტანში რომ ვიყოთ, ჩვენ არსად არ გავგაქარებინო“ - პირდა-

ლი ჩვენებური გურჯი ქართველი. ცხოვრობს სტამბულში. ბაბუის ბაბუა გადმოსულა საქართველოდან. ვუყურებ თქვენი გაქვეითლებზე აჭარა ტელევიზიაში, დიდად მოგვეწონა. მადლობა“. სამადლობლო წერილებთან ერთად ინეგოლელი ჩვენებურების სამართლიანი საყვედურის მოსმენაც მოგვიხდა: „გამარჯობა ბატონო თამაზ. მე ვარ საინგილოდან, თემო სუყაშვილი. გიორგობას გილოცავთ! შეგეწიით ქურმუხის წმინდა გიორგის ძალა და მადლი! დღეს კახის რა-

ნური ეფენდი თავდგირიძე (1880-1969)

იონის სოფელ ალიბეგლოში თქვენს ლექციას ვუყურებ აჭარის ტელევიზიაზე, რომელიც საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველებს ეხებოდა... მთელი ოჯახი სულმოუთქვლად ველოდებოდით, როდის დაიწყებდით საუბარს ისტორიულ პერსონაჟზე (ბედუქუდმარტოთი აზერბაიჯანის საზღვრებში მოქცეული და საინფორმაციო-დეტალები მხარე) მცხოვრებ ქართველებზე.

ძალიან გული დაგეცნა, რომ ერთი სიტყვითაც არ შეეხებო ამ ყველაფერს დაიწყებულ მხარეს და ხალხს... დასავლეთ საქართველოში ძალიან ცოტა იცინა ჩვენი კუთხის, ადამ-ნესების, ტრადიციების და ხალხის შესახებ. იმ ხალხის შესახებ, სადაც ქართველობას ყველაზე მეტად გვაქვს შენარჩუნებული ქართული ცნობიერება, სული, გენი, რელიგია და საქართველოს სიყვარული. და სწორედ თქვენ, პროფესორ-მასწავლებლებს უფრო მეტი როლი გეკისრება აზერბაიჯანში მცხოვრები ქართველების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებაში. მაპატიეთ ასეთი პირდაპირობისათვის. თემო სუყაშვილი.

საპატიებელი ჩვენს თანამემამულეს არაფერი აქვს. ჩვენ კი ნამდვილად უნდა ვიხსოვოთ პატიება უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებს. წაროდგენილ წერილებში ნათლად მუშაობს ისტორიული ბედუქუდმარტოთი სათავედადებული უდიდესი სიყვარული და ნოსტალგია მშობლიური საქართველოსადმი.

ლექციის შინაარსით კმაყოფილი დარჩა ჩვენი მასპინძელიც, მაგრამ საქართველოში არსებულ მიმდევრობებსა და გაუსაძლის ყოფიან ფიქრსა და დარდს თავი ვერ დააღწია. ბატონ მეჰმედი შესანიშნავად ახსოვს მუშაობის ისტორია, გადასახლების უმძიმესი დღეები. მისი ინფორმაციით, მისი წინაპრები ბათუმშიდან „გულ-ჯემალ გემით“ გადაუყვანიათ. გულ-ჯემალი ფადიმას სულთან რეზიდენს დედა წარმოშობით ქართველი ყოფილა. „ჩვენ რომ ვადგომვარდით, სულთან იყო აბდულ ჰამიდ მეორე, რომლის ცოლი ქართველი ბებია ალიმ სულთან იყო. მან მოგვცა დასახლებლად გადმოსახლებულებს ეს ადგილები. 18 სოფელმა დადგა ამ ტყეებში. რაცხა ადეთი იყო აჭარაში, ის ადეთი გვაქ, არ შევსაღვიეთ. ადეთი არ მოგვშილა ცეკვამი, საქმელში. გვაქ საქმელეები: ქალაჯო, ფხალიბიანი, ჭიჭიერი, ხავინი, ჰასუთა, ჟავე. ვიცით ნონოლაი. თურქებმა ეს არ იცინა“.

ბატონი მეჰმედი საინტერესოდ ყვება მუშაჯირიძის ისტორიასთან დაკავშირებულ საკითხებს. „ჩემი ერთი დედა დემურალას ცოლი ბათუმში დარჩენილა - გოგნიალოში. ცოლს უთქვამს: ველარ დიგინახავ ამის მერეო. საღამოზე, თვის 14-15-ში თვარე დიდი რომ გახდებოდა, აქედან შენ შეხედე, იქიდან მე შეხედე, თვარე სარკესავით იქნება და დიმიანახავო, უთქვამს დემურალ დედეს. ამას რომ ილაპარაკებდა ნენი, იტირებდაო“- დაასრულა მუშაჯირიძის შესახებ საუბარი ჩვენმა მასპინძელმა.

მეჰმედ მაკარაძე ვერ ეუფლება საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევას. თავის დროზე, 2002 წლის ივნისში მას მოხანილოვა მოულოა სამშვიდობო მისიის მუშაობაში. ამ მიზნით შეხვედრია ვლადისლავ არძინბასა და ედუარდ შევარდნაძესაც.

მეჰმედ მაკარაძე ინეგოლის ქართული კულტურის ცენტრის მუდმივი სტუმარია. იგი ამავდროს ქართული ხელოვნებით, ქართული კულტურით: „ჩვენი ცეკვები რომ დინახო, გიგინარდება. ისე ცეკვიტად (სხარტად), მოქნილად ცეკვობენ. ჩვენი სოფლებიც აჭარის სოფლებს გავს. ესენი აქ იოლადა ჩანს. ჩვენი სისხლი და ხორცი გრძნობს ჩვენს ერთობას“.

ჩვენებურებს, თურქეთის ქართველებს ჩამოყალიბებული აქვთ სათვისტომო-საზოგადოებები, კულტურულ-საგანმანათლებლო ფონდები, შემოქმედებითი კავშირები, რომლებიც მეჰმედ მაკარაძისა და სხვა მძღვლებული ქართველების მუდმივი მზრუნველობის ქვეშაა. ისინი დიდ ინტერესს იჩენენ ქართული ფოლკლორის შესწავლისადმი, გამოთქვამენ საქართველოს ისტორიის, კულტურის, ქართული წერა-კითხვის შესწავლის სურვილს. სათვისტომოებში მოქმედებს ქართული ფოლკლორული ანსამბლები. ახალგაზრდა თაობა თანდათან მზარდ ინტერესს იჩენს თავისი ეთნიკური ფესვებისადმი. ჩვენი ვალა დავეხმაროთ ასეთ ქართველებს, მოვეუწყოთ და გულში ჩავიკრათ ისინი. ამ რწმენით დაეშორებით ჩვენებურებს და უდიდესი შთაბეჭდილებებით დატვირთულვინა გამოვეურთ საქართველოსაკენ იმ იმედით, რომ კვლავ მოგვეცემა მათთან შეხვედრის შესაძლებლობა.

ნური—ეფენდი თავდგირიძე მუშავეის რაიონის სოფელ ლომანაურში დაიბადა 1880 წელს. მისი მამა იყო ისტორიული მირათის (ახლ. მარეთის) ხევში ცნობილი თავადიშვილი აჰმედ თავდგირიძე, ვაჟკაცობით, გამბედაობით, პატიოსნებით გამოჩენილი ქართველი. თავისი ქედუხელობისა და გამბედაობის გამო, ხალხში ცნობილი იყო დელი—ალა აჰმედის სახელით. „დელი“ თურქული სიტყვაა და ქართულად „დაუმორჩილებელს“, „დაუდევარს“ ნიშნავს. ეს სიტყვა გამოიყენებოდა ოსმალობის პერიოდში კიდევ ერთ სიტყვაში, როგორც იყო „დელიყანილი“—ქართულად „ახალგაზრდა“. „დელი“—დაუდევარი, დაუმორჩილებელი; „ყანილი“—სისხლიანი (ყან/კან—სისხლი). („დელიყანილი“—დაუდევარ, დაუმორჩილებელ სისხლიანი, ე.ი. ახალგაზრდა).

აჰმედ თავდგირიძე ოსმალების სულთნის სასახლის კარისკაცი იყო 1840—1879 წლებში. მასთან დაკავშირებულია ბევრი ლეგენდარული მოვლენა, რომელიც ცალკე მსჯელობის საგანი გახლავთ. 1877—78 წლების რუსეთ—ოსმალების ომის შემდეგ, ბერლინის საზავო ხელშეკრულების თანახმად, როგორც ცნობილია, აჭარა, სამხრეთ—დასავლეთ საქართველოს სხვა მხარეებთან ერთად, დაუბრუნდა დედამამშობლოს. აჰმედ თავდგირიძემ სულთნის სასახლეში უზრუნველ ცხოვრებას სამშობლოში დაბრუნება არჩია და ცხოვრება განაახლა სოფელ ლომანაურში.

ნური—ეფენდის დედა სოფელ ნენიდან იყო, ლომანაურში გამოთხოვილი, ჯევაპირ ქამადაძე, ცნობილი ჟურნალისტის ნოდარ ასლანის ძე ქამადაძის ოჯახიდან.

მეფის რუსეთის ანტიეროვნული პოლიტიკითა და ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების ბარბაროსული საქმიანობით შეწუხებული მოსახლეობა იძულებული გახდა მუშაჯირად წასულიყო ოსმალების სხვადასხვა მხარეში. მათ შორის იყო აჰმედ თავდგირიძის ოჯახიც, რომელიც ჩასახლდა ბურსის ვილაიეთის ინეგოლის რაიონის სოფელ ბახჩეყაიაში.

აჰმედმა უმცროსი ვაჟიშვილი ნური თან წაიყვანა, უფროსი ვაჟი—ზაბითი კი ლომანაურში დატოვა. იგი 1922 წლამდე ფიქრობდა სამუდამოდ დამკვიდრებულიყო სამშობლოში, მუშაჯირად ყოფნაზე ეთქვა უარი. მაგრამ ბოლშევიკების დამოკიდებულებამ თავად—აზნაურთა მიმართ საბოლოოდ ააღებინა ხელი სამშობლოში დაბრუნებაზე. 1921 წლამდე კი მისი ოჯახის წევრები ხშირად ჩამოდიდოდნენ აჭარაში და თვეობით, წლებობით ჩერდებოდნენ აქ.

ნური თავდგირიძე ხშირად ჩამოჰყავდა მამას აჭარაში და დიდხანს ტოვებდა ლომანაურში. მას ქართულ და არაბულ წერა—კითხვას ასწავლიდა ცნობილი სწავლული, პირველი პროფესორი ზემო აჭარიდან, სოფელ ოლადაურის მკვიდრი ლომანა—ეფენდი ქარციაძე.

ნური თავდგირიძემ უმაღლესი განათლება მიიღო სტამბოლის უნივერსიტეტში ოსმალური ენისა და ლიტერატურის ფაკულტეტზე. საქართველოში მობრუნებულმა ცოლად შეირთო დღევანელი ქალიშვილი ულფათ ფუტკარაძე, რომელიც, როგორც ჩანს, მგელაძე იყო. მისი მშობლები დღეანის ერთ—ერთ უბანში—განაყოფთაში ცხოვრობდნენ და ქურთასანოლებად იწოდებოდნენ. სიტყვა „ქურთ“ თურქულია და „მგელს“ ნიშნავს. სიტყვები „ქურთ“ (მგელი) და „ქურდ“ (ქურთი, როგორც ეროვნების სახელი) სულ სხვადასხვაა. „ქურთასანოლი“ ითარგმნება ქართულად, როგორც „მგელ—ასან—შვილი“, ე.ი. მგელაძე (მგელიშვილი) ასანი (სახელია მამაკაცისა). მათ 1900 წელს შეეძინათ ქალიშვილი ზულფიე, რომელიც სულ პატარა, 3—4 წლისა, დატოვეს მასთან—ზაბით—ალა თავდგირიძესთან, რადგან მას (ზაბითს) შვილები დაეხიოცა ციებით და უშვილოდ დარჩა. თვითონ კი, რადგან ბოლშევიკებისაგან იდევნებოდა, მუშაჯირად გადასახლდა მამასთან, სოფელ ბახჩეყაიაში (ბურსის ვილაიეთი, ინეგოლის რაიონი). მალე საზღვარიც ჩაიკეტა და წასვლა—მოსვლა აიკრძალა.

ნური—ეფენდი („ეფენდი“ არაბული სიტყვაა და ქართულად ნიშნავს „ბრძენს“, „განათლებულს“, „საპატიო პიროვნებას“) თავდგირიძე წლების მანძილზე თურქულ (ოსმალურ) ენასა და ლიტერატურას ასწავლიდა ინეგოლის რაიონის სკოლებში. იყო ცნობილი თეოლოგიც. იგი წერდა ლექსებსა და დღიურებს. სამუხაროდ, დღიურები განადგურდა უყურადღებობის გამო; ლექსების ერთი ნაწილი კი აღმოჩნდა წერილ თავდგირიძის ქალიშვილის—ზულფიე თავდგირიძე—ფუტკარაძის ძველ სკივრში, საიმიდოდ შენახული, 1946 წელს გამოგზავნილ სურათთან ერთად. ქალბატონი ზულფიე და მისი ქალიშვილი ლუთიე ფუტკარაძეები ამ სკივრში გადაახალ საუნჯეს დიდხანს მალავდნენ. შემინებული იყვნენ 1937—1951 წლებში განხორციელებული პოლიტიკური რეპრესიების გამო. არ ამყლავებდნენ, რომ ბურსის ვილაიეთში ჰყავდათ უახლოესი ნათესავები, ემინოდთ გადასახლებისა.

ნური—ეფენდი თავდგირიძის ლექსებს მიაკვლია შოთა რუსთაველის სახელობის ბათუმის სა-

ხელმწიფო უნივერსიტეტის საპატიო პროფესორმა, ფილოლოგიის მეცნიერებთა დოქტორმა ნური ეფენდი თავდგირიძის შვილთაშვილმა შუშანა ფუტკარაძემ. ლექსები შევა მისი მონოგრაფიის—„ჩვენებურების ქართულს“ მეორე ტომში, რომელიც, ღვთის შენგებით, მალე დაიბეჭდება. ლექსების ერთი ნაწილი ქუთაისელმა პროფესორმა ავთანდილ ნიკოლეიშვილმა გამოაქვეყნა ქუთაისურ გაზეთ „უქიმერიონის“ ფურცლებზე (იხ. #3—4, 2014, გვ. 14). რამდენიმე ლექსი შევიდა ემიგრანტული პოეზიის ანთოლოგიაში.

დღეს ლომანაურში ლექსებით მდიდარ სკივრს და 1946 წელს გამოგზავნილ ისტორიულ ფოტოს ეფერება მისი შვილიშვილი 88 წლის ქალბატონი ლუთიე ფუტკარაძე. სამუხაროდ, იგი შეუძლოდ არის, მაგრამ მას თავს ევლემიან ოჯახის წევრები, განსაკუთრებით კი შვილი ალექსანდრე (მუხო) და რძალი ნათელა გოგიტიძე—ფუტკარაძისა.

ნური —ეფენდი თავდგირიძეს ჰყავს სასახლო შთამომავლობა—შვილიშვილები და შვილთაშვილები. საქართველოში: შვილიშვილი — სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი შოთა ფუტკარაძე, შვილთაშვილები: მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, შოთა რუსთაველის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი, პროფესორი ალექო ბაკურიძე, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები— მიხეილ ქამადაძე და შუშანა ფუტკარაძე. თურქეთში: ინეგოლის რაიონშიც (თურქეთის რესპუბლიკა) ნური ეფენდი თავდგირიძის შთამომავლები სასახლონი არიან. მათ შორის აღსანიშნავია, შვილიშვილი ხასან ბაშთურქი (თავდგირიძე). შვილთაშვილები: ინეგოლის ყოფილი მერი, ბიზნესმენი ჯემალ არიქი (ცეცხლაძე), თეოლოგიის პროფესორი ჰუსეინ თუნჯი (შარაშიძე), ინეგოლის განათლების განყოფილების უფროსი მემედ ბაშთურქი (თავდგირიძე), ცნობილი ბიზნესმენები—მემედ ოზბეგი (თავდგირიძე) და მურათ ბაშთურქი (თავდგირიძე).

ნური—ეფენდი თავდგირიძე ჭეშმარიტი პოეტი. ამაში მკითხველი თავად დარწმუნდება. მისი ლექსები გამოთარია მშობელი მიწის სიყვარულით, დაუოკებელი მონატრებით; სიზმრად ქცეული მშობლიური ადგილების მოსაფერებელი გრძნობითა გაჯერებული. ნური—ეფენდი თავდგირიძე მუშაჯირი ქართველთა შორის დღემდე გამოკვლეული ერთადერთი პოეტი. ვინ იცის, რამდენი სასახლო ადამიანის შემოქმედება ელოდება მომავალ მკვლევარს, სამშობლოში დაბრუნებას.

ნ უ რ ი თ ა ვ დ გ ი რ ი ძ ე

გაზაფხული აღულუნდა

გაზაფხული აღულუნდა,
რავარც ტრედის ჭუჭულები.
ჩემი თავი თუ არ გიყვარს,
ალარ დეგეფურჩულები.
მალმალ გულით მენატრები,
ცეცხლის ალადა ავარდები.
ჩემი თავი თუ არ გიყვარს,
წავალ, წყალში ჩავვარდები.
ჩემ ეზოში გვიარე,
შორ-შორ ნულარ იარები.
მომიჩინე სულის ბრუმო
და გულბანდის იარები.
1901 წელი, ბურსა.

მუშაჯირებს გიგვიჭირდა

ეს ადგილი—ბახჩაყაია
გეგონება, გერჩექ კაია,
ტყე აქ დიდი, წყარო შვიდი,
ქარი არ ქრის, წყნარი, მშვიდი...
არ გვაქ სახლი, არ გვაქ კარი,
ტყეში გვიძინავს, ბედდამწვარი.
ხე მოვჭართ, ავაშენეთ.
და სოფელი გავაშენეთ.
ჩვენ ბზე აქაც გვენათება,
სახლები გვაქ დიდი ჰვლით,
მარა ისევე გვენატრება,
ჩვენი ფესვი—ლომანავრი.
მუშაჯირებს გიგვიჭირდა,
ტყეში ვზივართ, ტყეში გვიძინავს,
ომმა დიდათ შეგვანუხა,
ქართველები მიგვაძინა.
ომმა ძალუან შეგვაშინა,
ბევრი დერდი დიგვიჩინა.
ღმერთო, სახლი ჩიგვიყვანე
და დაგვტიე მუდამ შინა.

მონაცრება

ჩემ ეზოში ნაძვის წინვი,
მომენატრა, მისთინ ვინვი.
ჩემ ეზოში ჟავე ვაშლი,
დიმიანახოს, კლავებს გაშლის.
ჩემ ეზოში კახამბალი,
არ შეხედოთ გლახა თვალით.
ჩემი ეზოს გუნელის დობე,
ღმერთო, ბედი მიწყალობე!
ჩემი ეზოს კერეკუნხევ,
სულში, გულში ჩვეფურჩხევ...
აქაც მესმის რაფრათ მღერის
ჭალითავის წყაროს თვალი.
დემესიზმრა ჩემ ეზოში
თვალშეერთული კახამბალი.
მუშაჯირი ასე ვჩივი,
მომენატრა პანტის ჩირი.
დერდებით ვარ გაბანრული,
სიზმრად ვნახე გაპანკული.
თუ ჩემი ხარ, ერთო ღმერთო,
დამატევიე ოსმალეთი.
ჩამატანე, ხელი ხელში,
დამაბრუნე მემლექეთში!
1948 წელი, ბურსა, ინეგოლი.

შენ, ჩემი გულის ნაჭარავ!

არსიანი და კარჩხალი...
გულმა დიმიწყო ფართხალი.
დუმმანი ვნახე დამჩვალი.
არსიანი და სახარა,
შენი დანახვა მახარა.
არსიანი და პერანგა,
მომენატრები, მე რა ვქნა?
მომენატრება აჭარა
დღებქური და ღმალელი.
სამშობლო მიწის ნატრულმა
ჩემი კალამი ვამღერე.

ფიქრებში წვეულ, გავფრინდი,
გადაგიფრინე, აჭარავ;
უბრალო მიწა კი არ ხარ,
შენ ჩემი გულის ნაჭარავ.
უშენით კაცი აღარ ვარ,
ვერ გამომკვერავს დემირჩი.
ჩემო ლამაზო აჭარავ,
ვაიმე, რა შორეთ დემირჩი...

ბურსას ვერსად დავიბოლუე

სახლი—კარი მენატრება,
მელოდება ძველი ბუდე
ექვსი ათი წელი აქ ვარ,
მარა ვერსად დავიბოლუე.
მომენატრა ჩვენი სახლის
ნაბინვარი, საფლავები.
თვალწინ მიდგას, ყურში მესმის
დიდი წენეს ნათქვამები.
მაგონდება მთის კალთები,
ყვავილებით დაქარგული.
მუშაჯირებს გვევნის გული,
სამშობლო გვაქვს დაკარგული.
ჩირუხი! სულ მასხენდება,
ჯინალი² და მჭარული³...
შუამთობაზე⁴ სიარული,
სიმღერები აჭარული.
წუთისოფლის უღრან ტყეში,
არ გასწორდა გზები ბრუდე⁵,
აქეთ გული ვერსად დავდე,
ბურსას⁶ ვერსად დავიბუდე.
რა იქნება, ჩიტი ვიყო,
სამშობლოში გადავფრინდე.
არ გეწყინოთ, მეზობლებო,
მობრუნება ვერ დაგპირდე.

1962 წელი,
ბურსის მხარე, ინეგოლი.

1. ჩირუხი—მთა ზემო აჭარაში; 2. ჯინალი—ადგილი ჩირუხში; 3. მჭარული—ადგილი ჩირუხში; 4. შუამთობა—დღესასწაული ზემო აჭარაში; 5. ბრუდე—მრუდე, უსწორმასწორო; 6. ბურსას—ბურსის მხარეში (ბურსა—ქალაქი ანატოლიაში, თურქეთში).

პოეზია, საზოგადოდ, ადამიანის სულის მდგომარეობა, განცდათა ენით ადამიანური არსებობის თხრობა, სიცოცხლის არსის დანახვის ნიჭი; სამყაროს ხატოვანი აღქმა, იმდაგვარი, ყველაფერი ყველაფრის წვდომით რომ არის უფლებამოსილი.

საქართველოში პოეტობა განსაკუთრებით რთულია, რადგან პოეზია ადამიანისაგან საკუთარი შინაგან „მესთან“ ჭიდილში გამარჯვების ჟინი კი არ არის მხოლოდ, არამედ დიდი საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობაც. ქართველის კულტურულ ცნობიერებაში პოეტი ის ადამიანია, ვინც „არა მარტო ტკბილ ხმათათვის“ ველინება ხალხს. იმთავითვე ასე დასწრებდა ქართულ პოეზიას: ხმა მხოლოდ პოეზიის ტრფიალისათვის კი არ უნდა მიეწვინა, არამედ უპირველესად ადამიანს დახმარებოდა საკუთარი დროის და საარსებო სივრცის გაცნობიერებასა და ამ დროსა და სივრცეში თავისი თავის პოეზიაში. ამიტომ ძნელად გუობდა, ძნელად უწევდა ანგარიშს მოარულ და აღიარებულ ლიტერატურულ-ესთეტიკურ „იზმებს“ და არც თუ იშვიათად თავად ქმნიდა მათ. ამის გამო ქართულ პოეზიას არასოდეს აკლდა შინაგანი სილამა და ფორმალისტური თავისუფლება და ეს სილამა-თავისუფლება იქცა მის ტვიფარად. ქართულ პოეზიას ამის გამო იშვიათად დასჭირვებია მკითხველთან შუამავალი. ასეა იგი გამართული მაგისტრალურად.

რეზო სტურუას პოეტური სამყაროუპირველესად ამ თვისებით ეხმარება ქართულ პოეტურ ცარგვალს. მას ნამდვილად არ სჭირდება მკითხველთან შუამავალი, რადგან იგი უაღრესად ქართულია თავისი მხატვრული ცნობიერებით და მისი პოეტური თქმა მთლიანად სამყაროს ქართული ეროვნული ენობრივი სურათ-ხატით საზრდოობს.

***

ჯერ კიდევ ძველებს უთქვამთ: პოეტებად იბადებიან, ორატორობას განსწავლით აღწევენო. იმაზე კი არაფერი უცნობებიათ, როდის იღვიძებს პოეტში პოეტი. თუკი პოეზია საკუთარი თავის აღმოჩენა, გასაკვირი არც ამ პოეზა-აღმოჩენის დროითი ამპლიტუდის ნაირგვარობა უნდა იყოს, მით უფრო, რომ პოეტი თავად ქმნის კონკრეტულ დროსა და სივრცეში შთაბეჭდილ სამყაროს და ეს სამყარო მას მუდამ თან ახლავს. მისი აქმყოფობის ხატი ამ სამყაროთია გაშიწარსებული.

სწორედ ამგვარია რეზო სტურუას პოეტური სამყარო და მისი შემოქმედების პოეტური პროფილი: მასთანაცპოეტი და პოეტური სამყარო ერთ მთლიანობას ქმნის: გასაოცრად რეზონანსულია პოეტის ფიზიკურ-სხეულებრივი ნატურა მისი პოეტური სამყაროს თემებთან და მოტივებთან, მისი ლექსების რიტმში ახმიანებული სამყაროს სუნთქვასთან. მის პოეტურ ქმნილებებში მათი ავტორის იერ-სახეობა, გარეგნობა ჩაცმულობის ტანის სამოსი ადამიანის სულის გარეგანი ხატია (რაც ქართულ სინამდვილეში თავის დროზე ბრწყინვალედ ცხადყო გრიგოლ რობაქიძემ). რეზო სტურუა ამ მხრივაც პოეტია - პოეტია გარეგნული ნახვეობით, შინაინახობით და გამოხედვის ფაქიზი ქვეტექსტურობით. და ეს ყველაფერი მისი პიროვნულობის საეიზიტო ბარათია. ესეც არის იმის მიზეზი, რომ რ. სტურუას პიროვნულობა და ამ პიროვნულობით ნაქმნი სამყაროსაგან რეზო სტურუას პოეტური სამყარო-ტრადიციული საზომებით მოვლიანებით შედგა. მისი პოეტური გზებია, როგორც ჩანს, დიდხანს ელოდა თქმის დროს და მაშინ შეახსენა თავი, როდესაც მის არსებაში ველარ დაეცა და შინაგან

მხრივ ღია და თავისუფალი ყველანაირი მიმდინარეობისაგან; ეს სამყარო მთლიანად ქართული მხატვრული აზროვნების ტრადიციებს ემყარება და მათი ღრმა ცოდნით საზრდოობს. მისი ლექსები, თითქმის ყველა ტრადიციულ სალექსო საზომს ირგებს. ამ ფონზე ასევე სრულიად აშკარაა უაღრესად საინტერესო და მნიშვნელოვანი ტენ-

დენციის არსებობა: თანამედროვეობის თემატურ-პრობლემური რკალის ლექსებში, სადაც მძაფრი მოქალაქეობრივი პათოსი დაქვემდებარებული ჩვენი ყოველდღიური საფიქრალი და სათქმელი შეგვახსენებს თავს, უპირატესად სადა, ნახვენი ხალხური პოეტური მეტრიკა მძლავრობს; ტროპები, მხატვრული ორნამენტის ადგილს უთმობს სათქმელის პუბლიცისტურ ლიაობას, გამჭვირვალობას. მხატვრულ ეფექტს აქ უზუსტი ქმნის, მხატვრული ხერხების უზუალურობით შეპირობებული იმგვაროვნობით, რომლებიც თავისთავად გამოდინარეობენ სამყაროს ეროვნული ენობრივი სურათ-ხატებიდან და ამიტომ თქმისთანავე გასაგებია მკითხველისათვის. შთაბეჭდავი ამ რიგის ლექსებში თავად აქტუალური სათქმელის მიგნების, გამოზეზუნებისნიჭია.

რეზო სტურუას პოეზიის ცისქვეშეთი

„მესთან“ დიალოგი ველარ იკმარა. აქ გასათვალისწინებელი და უთუო ანგარიშგასწავნი ისიც არის, რომ რ. სტურუას პოეტური ქრონოტიპი არც თუ დიდ დროჟამულობას მოიცავს. ნარმოუდგენლად მცირეა, სულ რაღაც წელიწადნახევარს ითვლის. მისი პოეტური გზებია ქმნილია ამ ეფემერულად მცირე დროში ყველაზე თამამი ნარმოსახეისთვისაც კი გამოგვინებელია.

ახლა, ამ გადასახედიდან, ძნელიც კია იმის გადაჭრით მტკიცება, ვინ უფრო მეტობს რეზო სტურუას არსებაში - სამთო საქმის მეცნიერი, პროფესორი თუ ესთეტი ლირიკოსი. არსებითი ეს, ალბათ, არც არის, რადგან რ. სტურუამ „ორსავე სამყაროსა შინა“ აღმოაჩინა თავისი თავი, თქვა თავისი სათქმელი.

***

რეზო სტურუას პოეტური სამყაროთემატურ-პრობლემური თვალსაზრისით მრავალფეროვანია, ლიტერატურულ-ესთეტიკურობის

დენციის არსებობა: თანამედროვეობის თემატურ-პრობლემური რკალის ლექსებში, სადაც მძაფრი მოქალაქეობრივი პათოსი დაქვემდებარებული ჩვენი ყოველდღიური საფიქრალი და სათქმელი შეგვახსენებს თავს, უპირატესად სადა, ნახვენი ხალხური პოეტური მეტრიკა მძლავრობს; ტროპები, მხატვრული ორნამენტის ადგილს უთმობს სათქმელის პუბლიცისტურ ლიაობას, გამჭვირვალობას. მხატვრულ ეფექტს აქ უზუსტი ქმნის, მხატვრული ხერხების უზუალურობით შეპირობებული იმგვაროვნობით, რომლებიც თავისთავად გამოდინარეობენ სამყაროს ეროვნული ენობრივი სურათ-ხატებიდან და ამიტომ თქმისთანავე გასაგებია მკითხველისათვის. შთაბეჭდავი ამ რიგის ლექსებში თავად აქტუალური სათქმელის მიგნების, გამოზეზუნებისნიჭია.

სრულიად განსხვავებულია სამყაროსა და საკუთარი არსებობის ლირიკული განცდის „ამსახველი“ ლექსების პოეტური აზროვნების მანერა და კონსტიტუცია. ამ წყების ლექსებში გზა ეხსენება ტროპულ მეტყველებას, თავისი ქვეტექსტური კასკადებით და მეტაფორული ვიზიონურობით; თვალში საცემია უკვე ინდივიდუალურ-სავტორირო გამოხილი მეტაფორები, მეტაფორული ეპითეტები, ზმნური მეტაფორები, მოულოდნელი, ასოციაციური შედარებები და ა. შ. ცხადია, რომ რ. სტურუას პოეტური ნიჭიერება, მხატვრული ცნობიერების ორიგინალობა მთელი სისრულით სწორედ ამგვარ ლექსებში მელავნდება და მათში ამეტყველებული პოეტური სამყარო გასაოცრად შთაბეჭდავია.

თემატურად რ. სტურუას პოეზია უაღრესად თანამედროვეა. იგი, როგორც პოეტი, არ არის მანერული პოზიციონულობით განმდგარ-განმარტოებული საზოგადოებისაგან. ნებისმიერი მისი ლექსის რიტმში თანამედროვეობის სუნთქვა ხშირად და ეს ხშირად მისი ნარსულის განცდითა და მისადმი ანგარიშგანვიით არის ძალუმი, რადგან რ. სტურუა, ვითარცა ქართველი, ფიქრითაც და განცდითაც ცალი ფეხით წარსულშია, ამ წარსულის წინაშე პასუხისმგებლობით იცნობიერებს საკუთარ ამჟამინდლობას და მოვალეობას მომავლისადმი. დროის უმძაფრესი შეგრძნება ასაზრდოებს ამგვარ კონტექსტუალურ განცდას. დროის ბუნებრივი მსვლელობის რიტმში ადამიანური არსებობის გაცნობიერება შესანიშნავად არის ასახული, მაგალითად, ლექსში „ზარმაცი დრო“.

დროის სვლა ადამიანის შეგნებაში ევოლიციური, კანონზომიერი პროცესია და მისი პიროვნული არსებობის რიტმსაც განსაზღვრავს. თანამედროვეობამ, თავისი გლობალისტური მასშტაბურობით თავად დროც შეატორტმანა და ზუნებრივი სვლა დაურღვია. პრაგმატიკამ თავისი ურ-

ცხვი სიშიშვლით გააოგნა ადამიანი. დადგა ზნეობრივი უთავბოლოობის ჟამი, რადგან შეირყა ტრადიციული, მარადიულად შერაცხული ღირებულებები...

ადამიანებს უყვართ ყველაფრის დროისათვისგადარალება. ჩანს, ეს ამსუბუქებს სიახლესთან შეგუების ტკივილს. გლობალიზაციამ კი არა მხოლოდ დროის სვლა შეცვალა, არამედ მისი სვლის რიტმიც, მანერაც და სვლის ზნეც. დროის სვლით სამყაროს ევოლუციონერობის უფლებაც წაართვა და უფუნქციოდ დატოვა. სწორედ ამ უცნაურობის პოეტური განცდა გვესაუბრება რეზო სტურუას აღნიშნული ლექსიდან.

შეიძლება ასეც განვიცადოთ: ჩვენი თანამედროვე დროის სვლის რიტმმა შეაცბუნა, რადგან იმდენად სწრაფი შეიქმნა, რომ მისი ვახდა შეუძლებელი შეიქმნა და გაჩნდა შეჩერების, უძრაობის ილუზია. ამ „უძრაობის“ პოეტური აღქმის გამაღილი მეტაფორაა „დრო წამოწოლილი მხარეთიოზე“, გულარხინი და მცონარა დრო, თავის თავს (დროს) „ასე უაზროდ რომ ხარჯავს“.

ამ ლექსში ტრადიციული ღირებულებებს შეცვლის მტკივნეულგანცდას კიდევუფრო გამჭვირვალედ გვასმენინებს პოეტური თქმა „ნუ დამზარდები, გადამიმომე თუ სუნთქავს მაინც, ცოცხალი თუა“. და ეს თქმა ცხადყოფს პრობლემის იუმორისტულ და ირონიულუმეფასებას, რაც თავად მოვლენაზე ამალღების მაუნყებელია. იუმორი და ირონია, როგორც ცნობილია, დაცინვა-გაკილვის საგანს უკარგავს შეუვადლობსდა მოვლენა ველარ ანგრევს დამკვირვებლის (აქ პოეტის) პიროვნული სამყაროს მთლიანობას. პირიქით, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ გაზარამცბული დრო, ცულლუტობაში შემწნიული ბავშვით უხერხულობს და პოეტის ირონიის „მარნუხებში“ მოქცევის გამო თითქოს ლოყა უნითღდება.

სრულიად ცხადია ლექსის მხატვრული ძალმოსილება: პოეტური შემსუბუქება ეპოქის ურთულესი და ამავედროულად უმძიმესი მოვლენისა და ამ შემსუბუქებით მასზე ამალღებისათვის ხელშეწყობა. ქმშარიტი პოეზიის დანიშნულებაც ხომ ამაშია?! ასე რომ, რ. სტურუას პოეტური განცდა - განსჯის საუფლოში არა მხოლოდ შემოაქვს თანამედროვეობის აქტუალური პრობლემები, არამედ მათი „ძღვის“ გზებსაც სთავაზობს მკითხველს.

საზოგადოდ პოეზიაში თემატური მრავალფეროვნება არ არის მიჩნეული დიდ ღირსებად. უპირატესობა უფრო პრობლემის ხედვასა და მისადმი მიდგომას ენიჭება, რადგან უკანასკნელ დროს მომამზერებლად მომრავლებული პოეტების თქმებში თვალმისაცემია მენტორულობა, აქტუალურიპრობლემების განხილვა საკუთარი „მეს“ გამორჩეულობის დემონსტრირების ფონზე თანაც, ჩაგონების ფორმით. ამგვარი პოეტური თქმები „შთაბეჭდილია“ ბუნდოვანსა და ნაძალადევი შედარებებში, ყურით მოთრეულ მეტაფორებში, ალაღბედურ ასოციაციურ სინტაქსურ კონსტრუქციებში. რეზო სტურუას პოეზიისათვის ეს ყველაფერი აბსოლუტურად უცხოა.

რეზო სტურუას პოეზია აღბეჭდილია თემატისკის თავისთავადი პოეტურობით, ამალღებულობით, უჩვეულობით, მოულოდნელობით. მისი მხატვრული ცნობიერების ღირსება უპირველესად ამგვარ თემებზე პოეტური რეფლექსიაა, რადგანასეთი თემების მიგნება პოეტურ ნიჭიერებასემყარება. თემატური უჩვეულობის შესანიშნავი მაგალითია ლექსი „არნივი“, სადაც ფრინველთა მეფის ეროტიკული ვნების უჩვეულო გარემოში (ჰაერში) დაცხრომის უნიკალურობაა აქცენტირებული.

თემათა შორის უპირველესი მაინც მძაფრი სამოქალაქო პათოსით გაჯერებული ადამიანის ზნეობრივი სრულქმნილობისა და მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის თემაა. ამ თემაზე რაოდენობრივადაც ყველაზე მეტი ლექსია შექმნილი (სამ ათეულზე მეტი). პოეტური მიდგომისა და თქმის უჩვეულობით გამოირჩევა ლექსები: „გამოფხიზლება“, „კაი ყმას“, „ქართული სადღეგრძელო“, „ჩემს მასწავლებელს“, „ბალადა მონლოლსა და ცოტნე დადიანზე“, „ესეც გაივლის“, „ნიკორა“, „გლეხკაცს“, „არ არის ადვილი“, „ჭურჭელი“, „ნამდვილი ამბავი“ და სხვა.

მოვლენათა განცდის უჩვეულობა გამოგნებელიც კი არის თავისი მოულოდნელობით, რადგან პოეტი არაიშვიათად ფაქტისა თუ მოვლენის ტრადიციულისაგან განსხვავებულ განცდა-გაზრებას გვთავაზობს. მაგალითისთვის შეიძლება დასახელებს ლექსი „ბალადა მონლოლსა და ცოტნე დადიანზე“. წარმოუდგენლად დიდი პოეტური სითამამე და გაბედულობა იყო აუცილებელი, რომ ქართული კულტურული კონცეპტის - ცოტნე დადიანის ისტორიული გმირობის - განსხვავებული, ტრადიციულის საპირისპირო, ნაკითხვა წარმოედგინა და ამით გაერღვია ამ კონცეპტის საზღვრები - ისტორიული ისტორიულზე აღმატებული - ზედროული და საერთო საკაცობრიოს სიმაღლიდან ნაკითხვა. ისტორიული მტრის ზნეობრივი სრულქმნილობა შეეცოლებინა ეროვნული

სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის დღისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია ჩატარდა ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტის პროფესორ-მასწავლებ-

ლებმა, ფსიქოლოგებმა, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მულტიდისციპლინური გუნდის, არასამთავრობო ორგანიზაცია „პირველი ნაბიჯის“, „დღის ცენტრის“, სპორტული მედიცინისა და რეაბილიტაციის ცენტრის წარმომადგენლებმა ინკლუზიური განათლების პედაგოგებს დარგის სიახლეები და მიღწევები გააცნეს. მომხსენებლებმა სესიის მონაწილეებს ასევე გაუზიარეს ინკლუზიური განათლების სფეროში დაგროვილი გამოცდილება და სპეციალისტების გადამზადებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე იმსჯელეს. კონფერენცია სტუდენტური თვითმმართველობისა და სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტის ორგანიზებით გაიმართა.

გმირის გმირობისათვის და მტრის ქება ეთქვა. ამ შემთხვევაში მტრის სიძულვილზე ამაღლების საფუძვლად მხოლოდ დროითი მანძილი არ უნდა დაეინახოთ. დროითი მანძილი, ბუნებრივია, აცხრობს ემოციებს და განცდებს ცივ განსჯებს უნაცვლებს, მაგრამ მთავარი აქ დროითი ზედროული გამოცდას განიცდის ნიჭია, რაც ფაქტისა და მოვლენის სხვაგვარად დანახვა - გაცნობიერების შესაძლებლობას იძლევა. ამ ლექსში რ. სტურუამ ეს შესანიშნავად შეძლო: სამომლოლოათის თავდადების ისტორიული მეტაფორის - ცოტენ დადიანის გონებამახვილი საქციელის (ხაზს ვუსვამ, - საქციელის და არა პიროვნულობის, გმირობის) მიღმა მტრის მოქმედების ზნეობრივ - ეთიკური ასპექტები დაინახა და წინ წამოსწია ღირსების დანახვა-დაუნახაობის საკითხი. ისტორიული ფაქტის ამგვარი განცდით რ. სტურუამ (უკვე უთქმელად) ქართულმენტალობაში შთაბეჭდილ იმ პარადიგმაზე მიუთითა, რაც თვითგადარჩენის ისტორიული კოდი იყო მუდამყვამს. ესაა მტრის ღირსების იმ მიზნური აღიარება, რასაც ამ მტრისგან ქართველის და ქართულის აღიარების იძულება უნდა მოჰყოლოდა. აი, სწორედ ამ ქართული მენტალური კონცეფტის პოეტური განცდა გვეხმაურება რ. სტურუას ამ ლექსიდან და ამით არის განსაზღვრული მისი მხატვრული ღირსება. პოეტის სათქმელი უაღრესად აქტუალურია - ადამიანმა უნდა შეიძლოს საკუთარ თავზე ამაღლება და ამით ზნეობრივი, მოქალაქეობრივი სრულქმნილობის მიღწევა.

ერთიც არის უცილებლად სათქმელი: რ. სტურუას მხატვრულ სამყაროში ზნეობრივი სრულქმნილობა პირნმინდად ადამიანური თვისება არ არის. ზნეობრიობას ემყარება მთლიანად მისი საარსებო სივრცე. ამ სივრცის ზნეკეთილობა უფლის ნებით არის განპირობებული, ანუ ზნეკეთილობაა ადამიანის ამქვეყნიური არსებობის საფუძველი, იგი (ეს სივრცე), აქედან გამომდინარე, თავის მკვიდრი ზნეობრივი სრულყოფის ყველანაირ პერსპექტივას სთავაზობს. ამიტომაც დგას ადამიანი მუდამ არჩევანის წინაშე ზნეობრიობასა და უზნეობას შუა. ეს არჩევანი მას ხელშესახებდა ეძლევა და მის დანახვას ზნეობრივი თვალის სჭირდება; ამის გამო ამგვარი არჩევანის არსებობას არაიშვითად ზნეობრივის ობიექტური (ადამიანის გარე) თავჩენა დასტურყოფს ხოლმე. ამ თვალსაზრისით უიშვითესი ვიზუალური სურათია შემოთავაზებული ლექსში „გლესკაცს“. ქართულ კულტურულ ცნობიერებაში მევენახეობა, ვაზის კულტურა მითოსურ-მისტიკურია. ამგვარ განცდას ის რიდი და კრძალვა ქმნის, რომელთა გამოც მევენახე გლეხკაცის შრომა ქურუმის კულტურას უტოლდება. ვაზის მოვლა-პატრონობის უანგარო თავშენიერება სძენს ამ შრომას სულიერ-ზნეობრივ სისუფთავეს, თანაც იმგვარს, თვით კრძალვას რომ აიძულებს მოკრძალებას. „გამთენიისას ზვარში“ მოფუსფუსე გლეხკაცის შრომის ლანდური „მონანილია“ „თვით მოკრძალება“, ვითარცა ღვთაებრივი მადლიერება ამ გლეხკაცური შრომისადმი და ვითარცა საზღვრის დამდები შრომით შემორკალულ სამსაყრისა და გარემოს (აქ პოეტის) კუთვნილ სივრცეს შორის.

ქართულ პოეზიაში ვაზს უმშვენიერესად უმღერა ჯერ კიდევ რაფიელ ერისთავმა „მევენახის სიმღერაში“, მას „შვილივით ნახარდი“ უწოდა, შემდეგ უფრო მალაფა აზნა ილია ჭავჭავაძემ. ვაზის ქართული განცდა-აღქმის სემანტიკა ასევე მშვენიერად აღბეჭდა ქართულმა კინემატოგრაფმა („ჯარისკაცის მანა“). ვაზის თემა არა ერთი სხვა ქართველი ხელოვნების შემოქმედებაში არის გამოხატული. თითქოს ამ მხრივ აღარ უნდა დარჩენილიყო სათქმელი. ამის მიუხედავად, რ. სტურუამ არა მარტო თავისი სათქმელი თქვა, არამედ ერთ გამოსულ ზმნურ მეტაფორაში შთაბეჭდა ვაზის ქართული პოეტური განცდის დიდი ტრადიციები. ქართული სულის ღრმა გათავისება არის აუცილებელი, რომ იგრძნოს, დაინახოს და მერმე შეძლოს თქვა: „თვით მოკრძალება იდგა თავდახრით ჩვენს შორის თურმე, შენი კენესამე“, მსგავსი პრობლემემატიკისაა ლექსი „მამლუქიც“.

აღნიშნული თემატიკური რკალი სხვა ბევრ ძალიან კარგ ლექსსაც აერთიანებს და არა ერთ საფირს აღძრავს ცივი პრაგმატიზმითა და ზნეობრივი სისრულის მწვავე დეფიციტით შეცბუნებულ ჩვენს თანამედროვეში, რაც რეზო სტურუას პოეზიის მთავარი და აქტუალური მოქალაქეობრივი პათოსით გაჯერებულობას ცხადყოფს. თუმცა ზნეობრივ - მორალისტური ტენდენციები არ არის რეგლამენტირებული მკაცრი იეზუიტების მისა და ასკეტიზმის ქვეტექსტურობით. პირიქით, მის ლექსებში ღია და დაუფარავია სიცოცხლის სიხარული, მისი მშვენიერების განცდა. ზნეობრიობა სულიერი ჯანმრთელობის და სილალის გამოხატულებაა და ამ აზრის მართებულობა თანამედროვე ყოფის ამსახველ ლექსებშია ხელშესახებდა გამყდარებული. სიცოცხლით ტკობა წარსულსა და აწმყოს თანაარსებობით განპირობებული სიცოცხლის მარადიულ ფასეულობათა სიყვარულს

ემყარება და ავტორი მათზე შეყვარებულ მეოცნებე რომანტიკოსად გვევლინება. ამ რიგის ლექსებში აწმყო, წარსული და მერმისი უჩვეულო დროჟამულ ქრონოტოპს „ქმნიან“. ეპოქების კალენდარული მონაცემების წილ მათი ურთიერთში არსებობის უჩვეულო სურათი იხატება: სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ამგვარი პოეტური ხედვისათვის არასოდეს არაფერი თავდება, წყდება; ყოველთვის მარად არსებობს... ის, რაც იყო გუშინ, არის დღესაც და იქნება ხვალაც, რადგან დღევანდელია გუშინდელია გამო არის ამგვარი, ხო-

ლო ხვალენდელია - დღევანდელია. ამის დასტურია თუნდაც ლექსი „მოგონებები მომავალზე“, სადაც ისტორიული დროის მარადიულობა და ისტორიულ ეპოქათა თანამყოფობა ათასწლეულების დროჟამულობით არის შექმნილი. დროის ამ დაუნაწევრებელი ერთიანობის შეგნებით განიცდება ამნუთიერებად და სამერმისო სატკენად „გორგასლის ფერდში შუბის იარა“; „მეფე დავითის ცრემლშეღრული მონანიება“ და ამ ფონზე დაისმის მარადიული, მტკივნეული და წყველარულვანი კითხვა-როდის, სად და როგორ უჩენია თავი ქართველთა „ერთ სულ ერთ ხორცობას.“ და მიუხედავად იმისა, რომ კითხვაზე პასუხი უარყოფითია, უკვე ამ ისტორიული დროჟამულობის არსებობის რწმენა ცხადყოფს პესიმისტურ პოეტურ ამაღლებას.

სიცოცხლით აღტაცება კიდევ უფრო გამოკვეთილია იმ რიგის ლექსებში, სადაც ზნე-ჩვეულებები, ტრადიციები, წეს-ჩვეულებები ქმნის ქართული ყოფის კოლორიტს. ამ თვალსაზრისით იმდენი კარგი ლექსი დანერა რეზო სტურუამ, რომ მათი ზოგადი მიმოხილვაც კი შორს წაგვიყვანდა. ამიტომ მხოლოდ ორ ლექსზე შევჩერებ ყურადღებას: ერთია „ნამდვილი ამაზი“, მეორე - „ასტიონ ბაბუა და ჭაჭის არაყი“. პოეტური ლექსი იმ თავშესაქცევი და ჭკუისსასწავლი ამბის პოეტური თხრობაა, პოეტის ბაბუას რომ ვადახდა: ქორწილში ცეკვის დროს სტუმარ გოგონას აკოცა. ჭაბუკის უნებლიე კადნიერება სოფელმა იუკადრისა და სასჯელად „დამნაშავეს“ სოფლის შუაზეგამყოფ მდინარეზე ხიდისსხვის დაუხმარებლად აგება მიუსაჯა.

მეორე ლექსში კუმულაციური ზღაპრული თხრობის მანერით ასტიონ ბაბუას „განსჯა“ გადმოცემული (დილოგურად), ჭაჭის არაყი შედარებულია არაყის სხვა სახეობებთან და ბოლოს ვითომ სხვებზე ნაკლები ღირსების ჭაჭის არაყი სხვებზე უმჯობესად არის გამოცხადებული. აქ მხატვრულ ეფექტს შედარებათა კასკადები ქმნის. მხატვრულ ეფექტურობას, ცხადია, არც პირველი ლექსია მოკლებული. ამ მხრივ პოეტური ქვეტექსტულობა ლექსის ფინალშია: „დღესაც კი ხიდის ადგილას უცხო ყვავილი ხარობსო, ყოველადრიან გაზაფხულს ზღუბული სევდით გალობსო“. ამგვარი ტენდენცია კი ერთსაც ცხადყოფს: რეზო სტურუას ემარჯვება ყოფითი მოვლენებისატანა ამაღლებულის, მშვენიერის სფეროში და ამით გრძობების, განცდების გამაფარება, ემოციური მუხტის გაძლიერება.

არსებითად ესაა ე.წ. სალაღობო პოეზია, რაც ბოლო დროის ქართულმა პოეზიამ სრულიად უსაფუძვლოდ მიიყენა. არადა მას კანონიკურობა ჯერ კიდევ დიდმა რუსთველმა მიანიჭა, ქართულ ტრადიციული ყოფისათვის ნიშანდობლივი საკუთარი არსებობის ლექსად გამოხატვის ბუნებითი მოთხოვნების გათვალისწინებით.

სალაღობო პოეზიის დანიშნულება ხომ თანამედროვე ყოფისა და მასში საკუთარი არსებობის უდარდელი და ლაღი რეფლექსიაა, ცხოვრებისეულ სიმძიმეებზე სილალის ამაღლება მახვილსიტყვაობით, ენაკვიპობით, ჭკუისსავარჯიშო, თავშესაქცევი ამბების პოეზიის სიმძლეზე ატანით და არა ფსევდომხატვრული ფუჭქვეყვე-

ბით. „ასტიონ ბაბუასა და ჭაჭის არაყის“ და „ნამდვილი ამბის“ ამბები კი სწორედ სალაღობო პოეზიის შესანიშნავი ნიმუშებია და ასეთი ლექსები რ. სტურუას პოეზიაში იშვიათი სულაც არ არის.

***
რეზო სტურუას პოეტურ სამყაროში უმნიშვნელოვანეს თემატურ რკალს ქმნის პოეზიისათვის ტრადიციული, კლასიკური თემა უფლის ძიებისა, უფალთან მიახლოებისა და ამით ადამიანის სვლისა ზნეობრივი სრულყოფის გზაზე. პოსტ-

პენსაციოდ. ამგვარი ხედვა თვალმისაცემი ლექსებში „კაცი ბჭობდა“, „აღმოსავლური თქმულება“, „პარადოქსი“. ერთგან ადამიანის ნაოცნებარის უფლის ნებელობასთან „შეუთავსებობის“ თემა ხშირად - ოცნებათა ზღვარდაუდებლობა უფლისადმი ზედმეტ სითამამში გადაზრდად ასოცირდება. მეორე ლექსში ბედნიერების ეფემერულობის და ამაოების თემა გამოკვეთილი: - თიხაა ადამიანი და თიხაა მისი ბედნიერებაც, ანუ თავად ადამიანი და მისი ადამიანური არსებობაა ბედნიერება, - ასეთია ლეოტაბრივი პასუხი ადამიანურ კადნიერებაზე - ბედნიერების მინიჭების მოთხოვნაზე. „პარადოქსი“ კი ღმერთთან ამირანული შერკინების თემის ორიგინალური ვარიანტი გვესაუბრება: ურწმუნო ადამიანი თავად ღმერთისგან თიხოს სეთი ქვის შექმნას, რომლისანევა უფალსაც არ შეეძლება. ამ თემატიკის სხვა ლექსებში ადამიანის ამქვეყნიური მოვალეობის აღსრულების და ზნეობრივ - სულიერი სინმინდის პრობლემებია აქცენტირებული (მაგალითად, ლექსები: „გამოფხიზლება“, „გოლგოთის გზაზე“, „ამბოხი“, „ესეც გაივლის“, „შენი ჯვარი“, „ლალატი“, „კაცი ბჭობდა“ და სხვა).

***
რეზო სტურუას პოეზიაში ცალკე თემატურ რკალს ქმნის სატრფიალო - სამიჯნურო ლექსები. ეს თემა პოეზიისათვის იმდენად თანამდევია, რომ, ერთი შეხედვით, საგანგებო განხილვა - მიმოხილვას არც კი საჭიროებს, მაგრამ რ. სტურუას პოეზიაში ერთი, თანაც საყურადღებო, თავისებურება მაინც იჩენს თავს. ესაა ამ ადამიანური გრძნობის კლასიკური ქართული პოეზიის ესთეტიკურ ტრადიციათა შესაბამისად გაცნობიერება.

თანამედროვე ქართული პოეზია სატრფიალო - სამიჯნურო თემატიკის გაცნობიერებით საგრძნობლად დამორდა ეროვნულ პოეტურ ტრადიციებს: გაჯერდა სკაბრზითა და მიშველი უხამსობით, შეიბღალა უსათუთესი, უინტიმურესი განცდა. სიყვარულის ჯანსაღი გრძნობა მსუნაგმა ეროტიკამ გადაფარა. უხამსობა ლამის ესთეტიკურ ნორმად იქცა და უფროსი თაობის არა ერთი მწერალაც კი აცთუნა. ეროტიკულად ახუნტრუცებულიც მწერლები გოლს არ უდებენ გაუნაფავ ახალგაზრდებს ეროტიკულ-სექსუალურ გამოცდილებათა და ლტოლვათა გაშიშვლებასა და „ტკობაში“.

რეზო სტურუას პოეზია არ მიჰყვება ქართულ პოეზიაში დამკვიდრებულ ტენდენციას - ეროტიკულ სიშიშვლის დემონსტრირებას. მის სატრფიალო ლექსებში ვერ უხამსობს შიშველი ეროტიკა, პირიქით, აქ ეროტიკა ზნეობის ლავამითაა დაშოშმინებული დაშენარუნებული სიყვარულის გრძნობის სისუფთავითა და სინმინდით. მისი ლექსები ცხადყოფს თუ როგორ შეიძლება პოეტი ზედადეს, განიცდიდეს და წერდეს ეროტიკულ თემებზე უაღრესი ზნეობრივი პათოსით, არ გადადიოდეს ზნეობრივის ზღვარს, არ ამდაბლებდეს, არ ამდაბიურდეს სათქმელს, ინარჩუნდეს პოეტური ვიზიონერულობის სინმინდით და ეროტიკულს ესთეტიკურს განცდას უქვემდებარებდეს, ესთეტიზმის უფლებამოსილებით აღავსებდეს. ამ თემატიკურ რკალს ქმნის ლექსები „გთხოვთ მაპატიო“, „დანისპარაულის რომანი“, „დილა ვენერა მილოსელთან“, „მოხუცი და ტანგო“, „შენი თვლების მუხე მივდეგ“, „ქალის აღსარება“, „მო-

(გაგრძელება მე-10 გვერდზე)

ლევან ბერძენიშვილის საჯარო ლექცია „ზღვა და ლიტერატურა“

ლევან ბერძენიშვილი რადიო „შოკოლადისა“ და კომპანია „ჯეოსელის“ ერთობლივი გადაცემის „ნიგნების“ ფარგლებში, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტს ეწვია. სტუმარმა სტუდენტებთან და პროფესორ-მასწავლებლებთან გაართულ შეხვედრაზე საჯარო ლექცია წაიკითხა თემაზე: „ზღვა და ლიტერატურა“. მომხსენებელმა ძირითადად ის მხატვრული ნაწარმოებები შეაფასა, სადაც ზღვას განსაკუთრებული როლი აქვს. განიხილა ჰერმან მელვილის რომანი „მოზი დიკი“, ოთარ ჭილაძის - „გზაზე ერთი კაცი მიდოდა“, ჯეიმს ჯოისის - „ულისე“, ვერიპიდეს - „მედეა“, ერკ ემანუელ შმიდტის - „ულისე ბალდადიან“, პომეროსის - „ოდისეა“. ასევე ისაუბრა ისეთ საინტერესო საკითხზე, როგორცაა: ზღვის როლი ალბერ კამიუსა და თომას მანის შემოქმედებაში. ლევან ბერძენიშვილის საჯარო გადაცემა 2012 წლიდან გადის და მიზნად ისახავს მხატვრული ცნობიერების ამაღლებას.

(დასაწყისი მე-9 გვერდზე)

რეზო სტურუას პოეზიის ცისქვეშეთი

პარული ოცნება, „წაწილება“, „ფრაგმენტი თან-მედროვე ცხოვრებიდან“ და სხვა. ამ ლექსებში პოეტური ეფექტი „მეტყველ დეტალებს“ ემყარება. სიყვარულის გრძობას მამაკაცური განცდის სიძლიერესა და უჩვეულო ხიბლს სძენს ეროტიულ-სკაბრეზულის ეთიკურობას დაქვემდებარებული ეფემერების ტენდენცია.

***

რეზო სტურუას პოეზიაში დიდ რკალებს ქმნიან ბათუმისა და აჭარის თემაზე შექმნილი ლექსები, „ერთი დღე ბათუმში“, „შეხვედრა ბათუმთან“, „ბათუმის ბაქანზე“, „ბათუმის პლაჟზე“, „შეგუყვი მაჭახელას“ და სხვა. რ. სტურუა ბათუმელია და უკვე ამაში ეძებნება ახსნა ამ თემის ესოდენ გამოკვეთილობას. ბათუმი მისი ბავშვობისა და სიყვარულის ქალაქია და სრულიად ბუნებრივია ამ თემის პოეტური ვარიაციების არსებობა. თუმცა ისიც არის აღსანიშნავი, რომ ბათუმი მხოლოდ ბავშვობის სამყაროდ არ განიცდება, რაიც ჩვეულებრივ გაუხუხარი ხიბლით აღიბეჭდება ადამიანის სულში. იგი მისი თანამდევია ქალაქია. მისი ამქვეყნიური არსებობის პიროვნულ - მოქალაქეობრივი ცნობიერების კონცეპტი. ამიტომაც სრულებით ბუნებრივია, რომ ამ ლექსებში აშკარად ჩანს ბათუმისადმი პოეტის ზნეობრივი ანგარიშგების შინაგანი მზაობა. ამას ისიც ცხადყოფს, რომ ჩვენი თანამედროვეობის არა ერთი უმძაფრესი პრობლემა ბათუმის ფონზე და ბათუმის სივრცეშია განცდილი - გაცნობიერებული. მაგალითების მოყვანა მრავალად შეიძლება, ავიღოთ თუნდაც ლექსი „ბათუმის პლაჟზე“, სადაც ლტოლვილობის უმტკივნეულები პრობლემა მიუსაფრობის თემას ენასკება და გამაგრებული სასმელებით მოვაჭრე ქალის ხვედრს მისი მცირეწლოვანი ბავშვის უსაშველო ყოფით გაოგნებული, გულუბრყვილო სევდის ენით არის გამოხატული..

***

რეზო სტურუა პორტრეტული პოეტური ხედვითაც იქცევა ყურადღებას. მისი არა ერთი ლექსი მიძღვნილია. ადრეისაგან, ცხადია, მისი მეგობრები, ახლობლები და ზოგადად ის ადამიანები არიან, რომელთაც რაიმენაირი კვალი დააჩინეს ქართულ ყოფიერებას. პოეტურ ეფექტს ასეთ ლექსებში ქმნის კონკრეტული ფაქტის, მოვლენის განზოგადება, კონკრეტულში საყოველთაოს დაწახვა - ჩვენების ტენდენცია, რადგან ეს ზოგადობა თანაგანცდასიწვევს, მხატვრულ ეფექტს განაპირობებს ასევე ტევადი ტროპები, გაშლილი მეტაფორები და ეპითეტები, სასაუბრო ინტონაციები, პოეტური მეტყველების ჩამორევი მანერა, სპეციფიკური შტრიხების ორიგინალური გახმოვანება, პოეტური ალოგიზმები და ნახევარტონები, - მინიშნებებით თქმები. ამგვარი ტენდენციები განსაკუთრებით საგრძნობია ლექსებში „იქ, დარიალის ვინო კარებთან“, „ივერი ფრანგიშვილის მოგონების სადღეგრძელოზე“, „გამოთხოვება მამასთან“, „გორა ჩოგოვადეს“, „აფხაზ ძმას“,

„ჩემს მასწავლებელს“, „რობერტ სტურუას 75 წლის იუბილეზე“, „ალეკო ჟვინას“, „ბათუმის ბაქანზე“ (თამაზ უსტიაშვილის ხსოვნას), „ტრიო „სიმს“ და სხვა. ყველა ლექსში აქცენტირებულია არსებითი და პოეტური ნიჭის დემონსტრირება ამ არსებობის შემჩნევა - ფოკუსირება.

***

ძნელად წარმოსადგენია, პოეტი, პოეტისა და პოეზიის არსა და დანიშნულებაზე რომ არ დაფიქრებულყოფს. გამონაკლისს, ცხადია, არც რეზო სტურუა შეადგენს. მასთან პოეზიის არსისა და პოეტის როლის ძიება იმდენად მყარი და სისტემურია, რომ ცალკე თემატურ რკალს ქმნის. აქ პოეზიისა და ლექსების დიდი მეტაფორაა გალაკტიონი. რ. სტურუა გალაკტიონით შემოსაზღვრავს პოეზიის დიდ ცისქვეშეთს და აქედან იცნობიერებს თავის ადგილს და პოეტური ხმანობის საზრისსაც. ამით გალაკტიონისაგან განსხვავებული პოეტური თქმის არსებობის უფლებაც საბუთდება და ამ თქმის ვარგისიანობის რწმენაც. „გალაკტიონის ნაფეხურებზე... სირცხვილით კია, მკრეხელობაა, ლექსს შეეჭიდოს ადამიანი“ - რ. სტურუას ეს მოქმედი თქმა დიდი შინაარსის დამტკიცება და, რაც მთავარია, მინიშნებაა იმაზე, რომ ღრმად აქვს გაცნობიერებული საკუთარი პოეზიის ადგილიც, მნიშვნელობაც და მკითხველს იმას სთავაზობს, რისი ართქმაც არ ძალუძს. იმას კი, რომ ნამდვილად არ „უცილებლობს“, თავად მისი ლექსები ცხადყოფს, მისი პოეტური თვალსაზრისი ადასტურებს, მისი პოეტური მეტყველება ამტკიცებს. აქ არაფერია თვითმზნური. თითოეული თქმა ქართული პოეტური სამყაროს ღრმა ცოდნას და მის წინაშე დიდ პასუხისმგებლობას ექვემდებარება. ამას ისიც მოწმობს, რომ გალაკტიონის „დემონსტრირება“ შემსწავლელი პოეზიის აღიარებასთან ერთად, რ. სტურუა „ხარკს უხდის“ სხვებსაც, მაგალითად, ტერენტი გრანელს, ტიციან ტაბიძეს და ამას მეტაფორული ალუზიებით გამოხატავს („გალაკტიონი იქცა დემონად, გრანელი, კიდევ, გაანგელოზდა“ - ლექსი „პაექრობა“, ანდა: „ტიციანი იგი უღვთოდ მანამეს და ყაჩაღივით მეც მომკლეს მაშინ“-ლექსი „იქ, დარიალის ვინო კარებთან“).

ქართული პოეზიის სწორედ ამგვარი ღრმა ცოდნით საზრდობს რ. სტურუას მხატვრული ცნობიერება, ხოლო მისი პოეტური მეტყველების მძლავრი იმპულსია სულიერი და მოქალაქეობრივი გამოფხიზლება იმისა გამო, რომ დამდგა ყაბი უთავობლობისა; რომ ისმის „ზარების რისხვა, სმენას სწვდება ქვათა ახალი ლაღად“; რომ „წინაპართა სულთა ქრება კიჟინა“; რომ „მკერდი უნივის ბებერ ბახტიონს“; რომ „ალგეთს ლეკვები ყმუის მგლისანი“ („გამოფხიზლება“); რომ თავად მისი აღმატებულება დრო ითხოვს მოქალაქეობრივ გამოფხიზლებას და სათქმელის თქმას. ასეთ დროს კი ვერც გალაკტიონის პოეტური საზომებით ლექსთაქმნადობა, ანუ სათქმელის

ლექსად თქმაჩაითვლება მკრეხელობად. პოეტისა და პოეზიის დანიშნულების თემის აქტუალობას ისიც ცხადყოფს, რომ რ. სტურუა ამ თემაზე ბევრს წერს. ამ თვალსაზრისით შეიძლება დასახელებს ლექსები: „მკითხველს“, „გამოფხიზლება“, „აფროდიტესთან“, „ექსპრომტი გალაკტიონს“, „ნასაკირალთან“, „ხელოვანს“, „პაექრობა“ და სხვა.

ლექსად თქმა რომ შეუძლია, ამას რეზო სტურუას ტროპული მეტყველების სამყარო ცხადყოფს. ამ მეტყველებას გამოარჩევს ლიტერატურული, ფოლკლორული, ეთნოგრაფიული ალუზიები, რემინისცენციები; მოვლენების იმანენტური გაცნობიერება; ლექსის ავსება პოლინიფორმაციულიობით - მოტივთა შერწყმა; სიტყვის სემანტიკის გასაოცარი შეგრძნება; ყოფითი სურათების მძლავრობა და მოვლენათა ქვეტექსტური ხედვა. ამ პოეტური სამყაროსათვის უცხოა მეტაფორული კლიშეები, ნახშირი მეტაფორების კომბინირება და „ჭკუის მარგებელი“ ინტერპრეტაციები. აქ ყველაფერი ახალია, საკუთრივ ავტორისაა, ანუ ორიგინალური. ამ პოეტური მეტყველების მხატვრულ-ესთეტიკური თავისებურებების წარმოჩენა ცალკე ლიტერატურათმცოდნეობითი ანალიზის საგანია, რაც წინამდებარე მიმოხილვით ტექსტის ფორმალს უდავოდ სცილდება (ამაზე სხვაგან და სხვა დროს...). აქ კი რამდენიმე ასპექტს წარმოვანთებ:

უპირველესი, რასაც რეზო სტურუას მხატვრულ მეტყველებაზე დაკვირვება ცხადყოფს, უჩვეულო, მოულოდნელი შედარებების და გაშლილი მეტაფორების, ზმნური მეტაფორების, მეტაფორული ეპითეტების სიუხვეა, სადაც დიდზე დიდი ნაწილი ინდივიდუალურ-საავტოროა, მცირე - უზუალური, თუმცა ეს უზუალურიც ორიგინალურად არის წარმოდგენილი. მხოლოდ რამდენიმე მაგალითი:

- გამოილი ზმნური მეტაფორა: „მზე უღიმის ღამენათვე დაღლილ ქალაქს, ხარისხზე შემომგდარა დილა“, რომელიც ეპითეტურ მეტაფორასაც შეიერთებს („ღამენათვე, დაღლილ ქალაქს“); აქვეა კიდევ ერთი ზმნური მეტაფორა: „... სანამ ზღვაში დაუზარჩია თავი მზეს და ხარისხზე შემომგდარა ღამე“ (ლექსი „ერთი დღე ბათუმში“).
- „თამადამ სიტყვას აპკიდა ურგასისხლი ძარღვებში გვეთენებოდა, დრო ჩაენვია ბახუსს სანოლში, ღამე უჩრბოდა, არ თენდებოდა.“ (ივერი ფრანგიშვილის მოგონების სადღეგრძელოზე“).

როგორც ვხედავთ, აქ მთლიანი სტროფია გაშლილი ინდივიდუალურ-საავტორო მეტაფორა, რომელიც ერთბაშად ოთხი ზმნური მეტაფორით არის გასრულებული.

● მსგავსად არის გამართული შემდეგი გაშლილი, ამკარად ინდივიდუალურ-საავტორო მეტაფორა, რომელიც ასეთსავე შედარებას შეიცავს: „თავგადასული გიჟობის წლები, შენგან რომ დღესაც ზღაპრებს ელიან, ტანგოს მაგიით მთვრა-

ლი ქალიმავ ბებერ მკლავზე დაგინენია“ („მოხუცი და ტანგო“).

● ინდივიდუალურ-საავტორო გაშლილი მეტაფორაა (რომელიც ეპითეტურ მეტაფორასაც შეიცავს) რ. სტურუას პოეტური თქმა: „ღამე, ურცხვობით სირცხვილნაჭამი, ფეხაქრეფილი მიიპარება“ („არ მეჩქარება“). აქვე ყურადღებას იპყრობს შემდეგი ზმნური მეტაფორაც: „მზე მოგორაობს ცაზე ნვალვით“.

● გასაოცარი გამოილი, ზმნური მეტაფორისაგან შედგენილი მეტაფორები გვეხიანება ლექსში „ლხინი კახელებთან“. დაეკვირდეთ:

„ყანის პირზე შეისვენა მუზამ, რქანითელში აბანავებს ბრჭყალებს, უპაჭუნებს თვალებს შემპარავად ცხელ თონესთან მოფუსფუსე ქალებს“. აქ ამკარა ტროპების თანადაქვემდებარებით მხატვრული სურათის ხატვის ტენდენცია, რადგან მთელი ლექსია არსებითად გაშლილი მეტაფორა.

მსგავსი როპებით იმდენად გაჯერებულია რეზო სტურუას პოეზია, რომ მათი სტატისტიკური თავმოყრა-წარმოჩენაც კი შორს წაგვიყვანდა. ეს ყველაფერი, როგორც ითქვა, ცალკე განხილვას საჭიროებს.

***

ჭეშმარიტ პოეზიას მკითხველის გულბთან შუამავალი არ სჭირდება. ამას რეზო სტურუას ლექსების გაცნობა უთუოდ ცხადყოფს. წარმოდგენილი მიმოხილვა და ცალკეული ლექსების ინტერპრეტაციები რ. სტურუას პოეტური სამყაროს ერთი ნაკითხვისა და გააზრების ცდაა. დარწმუნებული ვართ, ამგვარი ნაკითხვები მომავალში იმ სერიოზულ კვლევაში გადაიზრდება, რასაც ეს პოეზია იმსახურებს; მით უფრო, რომ მის ავტორს უჩვეულო შემოქმედებითი აღმადრენის უამი უდგას: ყოველ ცისმარე დღეს ეს მხატვრული სამყარო გასაოცრად კარგი ლექსებით მიდირდება. ამ გასაოცარი პოეტური ხმანობის ერთი დადასტურებაა ლექსი „თეთრი საყელო“, რომელიც იმ დღის მეორე დილას შეიქმნა, როდესაც რეზო სტურუამ გამოცემლობას გადასცა თავისი ახალი პოეტური კრებული. ამ ლექსში ქართველი პროფესორის ყოფა-ცხოვრების იმ მხარეს ამზეურებს, რომელსაც არა მარტო „არ ამჩნევენ“, არამედ საუბარსაც კი გაუბრძანა.

წარმომდგენია, როგორ იქმნება რ. სტურუას ახალი ლექსები ახლაც, ამ სტრიქონების წერის მომენტში... ისიც ცხადია, რამდენი კარგი პოეტური თქმით გამოიდრდება მისი მხატვრული სამყარო ჩვენი ამ წერილის გამოქვეყნებამდე. ეს ყველაფერი კი, რასაკვირველია, იმასაც ცხადყოფს, რომ მკითხველს რეზო სტურუას პოეზიასთან არა ერთი საინტერესო შეხვედრა ელის.

თეიმურ ჯაბოღნიშვილი,
პროფესორი,
საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტი.

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჯანდაცვის მიმართულების პროფესორებმა და ბათუმის რეფერალური ჰოსპიტალის ექიმებმა, შუახვევის მუნიციპალიტეტის მხარდაჭერით, „სამედიცინო კორპორაცია ევექსის“ მმართველობის ქვეშ არსებულ შუახვევის რაიონული ჰოსპიტალის ბაზაზე უფასო სამედიცინო გამოკვლევები ჩაატარეს. აქციის ფარგლებში შუახვევის ხეობის დაბის, ჭვანის, ბარათაულის, წყალსაყრის, ზამლეთის, უჩაბის, დღვანის, ოლადაურის, შუბნის თემების მოსახლეობას უფასო სამედიცინო გასინჯვა, რენტგენოლოგიური გამოკვლევები და დამატებითი დიაგნოსტიკა (თერაპიის, პედატრიის, კარ-

დიოლოგიის, ენდოკრინოლოგიის, უროლოგიის, ალერგოლოგიის, ქირურგიის, რევმატოლოგიის, ანგიოლოგიის, ონკოლოგიის, რადიოლოგიის, ოფთოლმოლოგიის, მამოლოგიის, ნევროლოგიის, ოტორინოლარინგოლოგიის, ტრავმატოლოგიის, დერმატოვენეროლოგიის, გინეკოლოგიის, ორთოპედისა და სტომატოლოგიის) მიმართულებით ჩაუტარდა. შუახვევის თემების ამბულატორიებს ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორმა, პროფესორმა ალიოშა ბაკურიძემ უფასოდ პირველადი საჭიროების მედიკამენტები გადასცა.

უნივერსიტეტის პროფესორებმა სოციალურად დაუცველი სტუდენტების დასახმარებლად საქვალმოქმედო აქცია გაართეს

სოციალურად დაუცველი სტუდენტების დასახმარებლად ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პროფესორებმა „McDonald's“-ის თანამშრომლის ფუნქციები შეითავსეს. პროფესორ-მასწავლებლები შემოსული თანხით იმ სტუდენტებს დაეხმარებოდნენ, რომლებმაც სწავლის საფასურის გადახდა ვერ შეძლეს. საქველმოქმედო აქცია „სტუდენტური დღე“ მომავალ შაბათსაც გაიმართება.

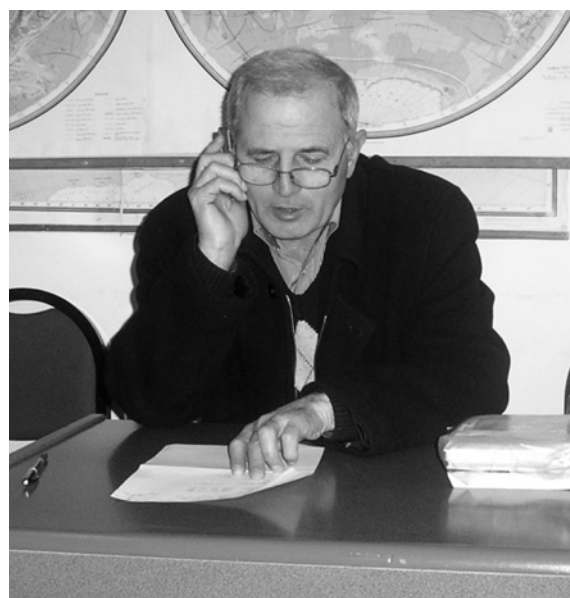

ამბობენ, „რამდენი ადამიანიც არის, იმდენი ჭკუა და აზრიაო“. ეს ბუნებრივია, მაგრამ ადამიანთა გარკვეული წრისათვის არ არსებობს პირადი ამბიციები და მისი აზრები მხოლოდ საზოგადოების საერთო ინტერესებთან არის დაკავშირებული. სწორედ ასეთ ადამიანთა რიცხვს განეკუთვნება გეოგრაფიის დეპარტამენტის მასწავლებელი რევაზ სოლომონიძე. ამ ადამიანისათვის სიკეთე, სიღინჯე, სიბრძნე, გულისხმიერება, შინაგანი ნესრიგი და ინტელიგენტობა ბუნებისაგან ბოძებული ჯილდოა. ერთი შე-

მნილი პოლიტიკური მდგომარეობის გამო ვეღარ ახერხებს დაცვას.

რ. სოლომონიძე ასპირანტურის დამთავრების შემდეგ მუშაობას იწყებს ბათუმის სამედიცინო-ეკოლოგიურ ინსტიტუტში და მცენარეთა ფიზიოლოგიაში ლექციებს კითხულობს. ამავდროულად პარალელურად მუშაობდა საქართველოს პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების ბათუმის ინსტიტუტის გეოგრაფიის მეთოდური კაბინეტის ხელმძღვანელად. მან ამ თანამდებობაზე ინდივიდუალური მეთოდური მიდგომით რეგიონში გეოგრაფიის სწავლებაში ბევრი სიახლე და ინცივატივა დანერგა. ამავდროულად ქალაქ ბათუმის #20 საშუალო სკოლის გეოგრაფიის მასწავლებლად მუშაობდა.

რ. სოლომონიძე 2004 წლიდან მუშაობს ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო და ჯანდაცვის ფაკულტეტის გეოგრაფიის დეპარტამენტში. მიჰყავს ლექციებისა და პრაქტიკული მეცადინეობის კურსები გეოგრაფიისა და დაწყებითი განათლების სპეციალობებზე. პარალელურად არის თსუ-ს ვახუშტი ბაგრატიონის გეოგრაფიის ინსტი-

რევაზ სოლომონიძე 60 წლისაა

ხედვით წყნარი, მაგრამ თავისი სიტყვაკაზმულობით და მომენტისათვის მორგებული კაფიობით გამორჩეული პიროვნებაა.

რევაზ სოლომონიძე მთის შვილია. იგი 1954 წლის 8 ივნისს ხულოს რაიონის სოფელ ოქრუაშვილებში დაიბადა. მშობლიურ სოფელში მიიღო არასრული საშუალო, ხოლო დაბა ხულოში საშუალო განათლება. 1973 წელს ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიურ ინსტიტუტში გეოგრაფია-ბიოლოგიის სპეციალობაზე, რომლის სრული კურსი წარჩინებით 1978 წელს დაამთავრა. ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ მუშაობას იწყებს ხულოს რაიონის თავის და დიაკონიძეების სკოლებში გეოგრაფიისა და ბიოლოგიის მასწავლებლად. ნიჭიერმა და თავისი საქმისადმი შეყვარებულმა ახალგაზრდა პედაგოგმა მალე განათლების სისტემაში ავტორიტეტი მოიხვეჭა და რაიონის განათლების განყოფილების გეოგრაფიის ინსპექტორად დაინიშნა.

რ.სოლომონიძე 1988 წელს მშობლიური სოფლის ოქრუაშვილების საშუალო სკოლის დირექტორად ინიშნება, სადაც 1995 წლამდე მუშაობდა. მან ხელმძღვანელ თანამდებობაზე მუშაობის პერიოდში გამოავლინა ორგანიზატორული ნიჭი და მალე სკოლა მონიშნავდა შორის აღმოჩნდა. ინტელექტით დაჯილდოვებული ახალგაზრდა კაცისათვის ზოგად საგანმანათლებლო სისტემა საკმარისი არ იყო და გადაწყვიტა თავისი შესაძლებლობები მეცნიერებაშიც მოეხიზნა. იგი 1982-1986 წლებში სწავლობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბოტანიკის ინსტიტუტის ასპირანტურაში. დასაცავად მოამზადა საკვალიფიკაციო თემა "შიდამთიანი აჭარის ინტროდუქციური მცენარეების გადამზამთრების ფიზიოლოგიური თავისებურებანი", მაგრამ ქვეყანაში შექ-

ტუტის ბათუმის სტაციონარის მეცნიერ-მუშაკი. აქ ჩატარებული ექსპერიმენტების საფუძველზე გამოქვეყნებული აქვს რამდენიმე სამეცნიერო ნაშრომი და კლიმატოლოგიის მიმართულებით მომზადებული აქვს საკვალიფიკაციო თემა. ამასთან, სტაციონარს იყენებს სტუდენტებისათვის პრაქტიკული მეცადინეობების ჩატარების მიზნითაც.

რ. სოლომონიძეს სადაც უმუშავია, ყველგან თავისი კვალი აქვს დატოვებული, რადგან იგი საქმეს დიდი რუდუნებით, სიღმისეულად და სიყვარულით უდგება. მისი საქმიანობის მთავარი ნიშა ისაა, რომ მასზე დაკისრებულ დავალებას დროულად და ხარისხიანად ასრულებს. მისი სამუშაო მაგიდა და საქმიანი ქაღალდები მუდამ მოწესრიგებულია, რაც გამრჯე და "აკურატული" ადამიანის საქმიანობაზე მიუთითებს. მას განსაკუთრებით უყვარს სტუდენტები და მათთან აქვს კარგი მეგობრული დამოკიდებულება, ხოლო კოლეგებთან მუდამ ღია და თავაზიანია.

რ. სოლომონიძეს სანიმუშო ოჯახი ჰყავს. მეუღლე- გუგული სოლომონიძე პედაგოგია, ხოლო სამივე შვილს უმაღლესი განათლება აქვთ. იგი თავისუფალ დროს შვილიშვილების აღზრდითა დაკავებული და მათში ხედავს მისი ცხოვრების ძირითად არსს.

გეოგრაფიის რეპარტამენტის ყველა თანამშრომელი და სტუდენტი ახალგაზრდობა დიდი სითბოთი ულოცავენ ბატონ რევაზ სოლომონიძეს დაბადების 60 წლისთავს, უსურვებენ მტკიცე ჯანმრთელობას, ბედნიერებასა და ნაყოფიერ სამეცნიერო-პედაგოგიურ საქმიანობას.

ჩვენო რეზო! უფლის წყალობა და მეფარველობა არ მოგკლებოდეთ.

გეოგრაფიის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი პროფესორი მ. ფუტყარაძე

მემორანდუმი ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტთან

თანამშრომლობის მემორანდუმი გაფორმდა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტს შორის. ხელშეკრულება ახალი სამეცნიერო მიმართულების - სემიოტიკის პოპულარიზაციასა და ერთობლივი კვლევების წარმოებას ითვალისწინებს.

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი და ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტის სემიოტიკის კვლევითი ცენტრი ერთობლივად ჩაატარებენ სამეცნიერო კონფერენციებს, სემინარებს, საჯარო ლექციებს, საზაფხულო სკოლებს, შემოქმედებით კონკურსებსა და კულტურულ ღონისძიებებს. პარტნიორი უნივერსიტეტების პროფესორ-მასწავლებლები მონაწილეობას მიიღებენ სემიოტიკის სილაბუსების შედგენაში.

სამინარი თემაზე: „ქართვალ მუსლიმთა მატერიალური და სულიერი მემკვიდრეობა თურქეთში“

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სემინარი ჩატარდა თემაზე: „ქართველ მუსლიმთა მატერიალური და სულიერი მემკვიდრეობა თურქეთში“. უნივერსიტეტის ასოცირებულმა პროფესორმა ზაზა შაშიკაძემ და მკვლევარმა რუსლან ბარამიძემ სტუდენტებს გააცნეს შოთა რუსთავე-

ლის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის სამეცნიერო გრანტის „ქართველ მუსლიმთა მატერიალური და სულიერი მემკვიდრეობა თურქეთში“ (საგრანტო ხელშეკრულება №57/06) ფარგლებში წარმოებული კვლევის შედეგები. პროექტი მიზნად ისახავს თურქეთის რესპუბლიკაში ქართული მუსლიმური მემკვიდრეობის გამოვლენასა და შესწავლას. 2014 წლის 8-17 მაისს, პროექტის ფარგლებში თურქეთის რესპუბლიკის ართვინის ილში (ისტორიული ტაოკლარჯეთი) მოენყო პირველი ექსპედიცია. ექსპედიციამ გამოავლინა 20-მდე მნიშვნელოვანი ძეგლი, რომელთა ნაწილი შესულია თურქეთის კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლთა ნუსხაში.

შამოქადაგებითი საღამო „შა, რომლის წვიამა გადაიყოლა“

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორ რეზო სტურუას შემოქმედებითი საღამო „მზე, რომელიც წვიამა გადაიყოლა“ გაიმართა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. საღამოზე პროფესორ-მასწავლებლებმა და მწერლებმა მეცნიერის პოეზია შეაფასეს, ხოლო ტექნოლოგიური ფაკულტეტის სტუდენტებმა მისი ლექსები წაიკითხეს. ღონისძიების დასასრულს ავტორმა საზოგადოებას საკუთარი შემოქმედება გააცნო და წიგნი „მზე, რომელიც წვიამა გადაიყოლა“ წარუდგინა. ლექსების კრებული გამომცემლობა „მოაზროვნე“ გამოსცა და მასში პროფესორ რეზო სტურუას ბოლო პერიოდში შექმნილი 100 ლექსია შესული. შემოქმედებითი საღამო ტექნოლოგიური ფაკულტეტის ორგანიზებით ჩატარდა.

ბამბუკს, როგორც მარადწმინდს და ლამაზ მცენარეს, მასობრივად იყენებენ დეკორაციულ მებაღეობაში, იგი თავისი მკვრივი და ხშირი ფესურებით მნიშვნელოვნად იცავს ნიადაგს ეროზიისაგან.

ბამბუკის მოსავალს გვიან შემოდგომასა და ადრე გაზაფხულზე იღებენ. მაშინ, როდესაც მეცხოველეობა განიცდის მწვანე საკვების დეფიციტს, ამ დროს კი ბამბუკის ფოთლები ყუათიანი საკვებია ცხოველებისათვის. ბამბუკისაგან მზადდება მეტად ლამაზი, მსუბუქი და მოხდენილი ავეჯი. ჩვენთან არის ყოველგვარი შესაძლებლობა იმისა, რომ ბამბუკისაგან დამზადდეს საუცხოო ავეჯი და იგი გავიცნოთ მსოფლიოს ბაზარზე, რითაც აღინიშნულ მცენარეს შუქილი გარკვეული წვლილი შეტანა ეროვნული ეკონომიკის განვითარების საქმეში.

ბამბუკის კულტურის განვითარებას საქართველოში ხანგრძლივი ისტორია აქვს. მისი პლანტაციების ფართობმა 50-იან წლებში 3 ათას ჰექტარს გადააჭარბა, მაგრამ შემდგომში თავი იჩინა ინტროდუქციისა და გაშენების პირველ პერიოდში დაშვებულმა მცენარეებმა, მოვლითი აგროტექნიკის დაბალი დონემ და ნარგავობის უსისტემო, მტაცებლურმა ექსპლუატაციამ, რამაც გამოიწვია ბამბუკის ფორმების დასუსტება და განადგურება. დღეისათვის ჩვენში ბამბუკის ნარგავები ვერ აკმაყოფილებს მის ნედლეულზე გავრდილ მოთხოვნილებას, ამიტომ დაისვა საკითხი მისი ფართობის აღდგენისა და გაფართოების შესახებ.

დასავლეთ საქართველოში მრავალად მოიხიზნება აუთვისებელი, თავისუფალი ფართობები, რომლებიც უფარვს ან ნაკლებად გამოადგება სხვა სუბტროპიკული კულტურებისათვის. ამიტომ საჭიროა გავითვალისწინოთ ამ კულტურის ნედლეულსა და პროდუქ-

ბამბუკის ჯედსეხა

ყვავილები, ნაყოფები, ფესურები და ფესვები.

ყვავილი ორსქესიანია, პატარა ზომის ნაყოფი ძლიერ ნაგავს შერის მარცვალს, დაფქვისას დაბალი ხარისხის ფქვილს იძლევა.

ბამბუკის ფესვთა სისტემა შედგება ფესვებისა და ფესურებისაგან. ფესურა ღეროს სახეცვლილებსა და ისე როგორც ღერო, ივითარება მუხლებს, მუხლთაშორისებს და კვირტებს.

შავი ზღვის სანაპირო სუბტროპიკულ ზონაში სამრეწველო მნიშვნელობა აქვს ფისოტაბისის და არუდინარიას გვარის ზოგიერთ სახეობას. ბამბუკი ბუნებრივ პირობებში

და ყვითელმინა, ასევე სუსტ საშუალო ენერჯი და ალუვიურ ნიადაგებზეც.

მსხვილერიანი ბამბუკები: მოსო, იაპონური და ჩინური მადაკე, მწვანე-ცისფერი და სხვა უნდა დარგან 4X4 მ კვების არით, ხოლო წვრილერიანი: ოქროსფერი, ხაჩიკუ, შავი და ქართული ბამბუკი 3X3 მ კვების არით. ამგვარად, მსხვილერიანი ბამბუკების გაშენებისათვის 1 ჰა-ზე საჭიროა 625, ხოლო წვრილერიანებისათვის 1111 ძირი ნერგი.

ბამბუკის პერსპექტიული ჯემების მოკლე დახასიათება:

იაპონური მადაკე - ღერო სწორი და მალაღია, სიმაღლით მხოლოდ მოსო ბამბუკს ჩამორჩება და 10-12 მეტრს აღწევს. ფუძესთან დიამეტრი 6-8 სმ უდრის, ზემოთკენ თანდათანობით წვრილდება. მუხლთაშორისები შედარებით გრძელია 30-50 სმ, საკმაოდ მტკიცე და ელასტიური მერქანი აქვს.

ვეგეტაციის მაისის პირველ დეკადაში იწყებს. მისი ნორჩი ამონაყარი მოგარძო კონუსისებური და მჭიდროდაა ცრუ ფოთლებით დაფარული.

ჩინური მადაკე - ჩინური მადაკე იაპონურთან შედარებით ნაკლები (7-10) მ სიმაღლის იზრდება და მოკლე მუხლთაშორისები აქვს. მისი ამონაყარი მჭიდროდაა დაფარული ცრუ ფოთლებით, რომელთაც შეხუსვა არ ახასიათებს. შეფთვლა შედარებით მცირე აქვს, დატოვება მეჩხერი.

იაპონურ მადაკეს ჩინურ მადაკესავე სხირად იყენებენ. ჩინური მადაკე ჰექტარზე 5-6 ათას ღეროს იძლევა. მისი სამშობლოა აღმოსავლეთ ჩინეთი. იგი ვეგეტაციას იწყებს მაისის პირველ ნახევარში. ჩინური მადაკე, გარდა ჭარბტენიანისა, ყველა ტიპის ნიადაგზე იზრდება და მათ სხვა სახეობებთან შედარებით, ნაკლებ მოთხოვნილებას უყენებს, კოლხეთის დაბლობ-ბში აღმოცენდება მაისის მეორე დეკადაში.

მოსო ბამბუკი - ბამბუკის ეს სახეობა ყველაზე მსხვილერიანია ბამბუკებს შორის, სიმაღლით 15-20 მეტრს, ხოლო დიამეტ-

ნიადაგზე ცუდად ვითარდება, დაბალი იზრდება და გამრავლების სუსტი უნარით ხასიათდება. იგი კარგად ვეგუბა სანაპიროსთან განლაგებულ დაბლობებს და მცირე დაქანების პირველად და მეორეულ ტერასებს. ამის დამადასტურებლად შეიძლება მივიჩნიოთ ბათუმის ბოტანიკურ ბაღში გაშენებული მოსო ბამბუკის საუცხოო კორომები, რომლებიც ისე ლაღად იზრდებიან, რომ მის მნახველს ბამბუკის სამშობლოში ეგონება თავი.

ოქროსფერი ბამბუკი - ამ სახეობაში შევალა ფორმებისათვის დამახასიათებელი მომნიშვნელო ღეროს ოქროსფერი შეფარვა. შედარებით დაბალი ზრდის ენერგიით ხასიათდება, 5-8 მეტრამდე სიმაღლის. ოქროსფერი ბამბუკის სამშობლოა ჩინეთი და იაპონია. მოსავლის აღება სასურველია სავეგეტაციო პერიოდის დამთავრების შემდეგ, თოვლის მოსვლამდე.

მწვანე-ცისფერი ბამბუკის სამშობლოა ჩინეთი. ის განსაკუთრებით კარგად ხარობს ხეებში, მდინარისა და ღელის ნაპირებზე.

ქართული ბამბუკი - ანასეულის ჩაის, სუბტროპიკულ კულტურათა და ჩაის მრეწველობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მეცნიერ-მუშაკებმა აკადემიკოს შოთა გოლიაძის ხელმძღვანელობით 1968 წელს იაპონური მადაკეს გენერაციული პოპულაციიდან შეარჩიეს და გამოიყვანეს ბამბუკის ახალი ფორმა „ქართული ბამბუკი“. ქართული ბამბუკი ვეგეტაციას იწყებს კოლხეთის დაბლობის პირობებში მაისის შუა რიცხვებიდან და ამთავრებს ივნისის პირველ დეკადაში.

სიმაღლით 6 მეტრამდე და უფრო მეტს იზრდება. მუხლთაშორისების რაოდენობა საშუალოდ 30-35 ცალია. ქართული ბამბუკი პერსპექტიული ბამბუკის სახეობაა, რომლის გაშენება და ექსპლუატაცია თავისუფლად შეიძლება დასავლეთ საქართველოს ტენიან სუბტროპიკულ ზონაში.

შავი ბამბუკი - წარმოშობით ჩინეთიდან და იაპონიიდანაა. ის შედარებით დაბალია, მისი სიმაღლე 5-7 მეტრამდე აღწევს. ღეროს

ციაზე მზარდი მოთხოვნილება და გააშენონ ბამბუკის კულტურა, რათა გაიუმჯობესონ ეკონომიკური მდგომარეობა.

ბამბუკის სამშობლოდ ტროპიკულ აზიას და სამხრეთ ამერიკას თვლიან, სადაც იგი იზრდება როგორც ხე-მცენარე. აქედან დიდი ხნის შემდეგ გავრცელდა ინდოეთში, ჩინეთსა და იაპონიაში, სადაც შეიქმნა მისი მრავალი სახესხვაობანი.

საქართველოში, შავი ზღვის სანაპირო ზოლში, ბამბუკი პირველად შემოიტანეს გასული საუკუნის 70-იან წლებში დასავლეთ ევროპიდან და გამოსაცდელად დარგეს სოჭში, სოხუმში, ბათუმში, თბილისის ბოტანიკურ ბაღსა და ალაზნის ნაპირებზე.

საქართველოში ბამბუკის ძირითადი მწარმოებელი რაიონებია: ქობულეთი, ოზურგეთი, ზუგდიდი, ნალენჯიხა, ლანჩხუთი და სხვა. სახეობების მიხედვით ბამბუკის ნარგავობათა აღწერის მიხედვით ბამბუკის ფორმები ძირითადად შედგება სამი სახეობისაგან: ჩინური და იაპონური მადაკეს უჭირავს ფართობის 90,8%, ხოლო მოსოს-9,2%.

ბამბუკი შედის მარცვლოვანთა ოჯახში და ბამბუკების ქვეოჯახში. ცნობილია ბამბუკის 48 გვარი, მათი 600-მდე სახეობა გამოყოფილი და აღწერილი. თავის სამშობლოში, ტროპიკული კლიმატის პირობებში, იზრდება ხე-მცენარედ 35 მეტრამდე სიმაღლითა და 30 სმ-ზე მეტი სიხშობით.

სუბტროპიკული კლიმატის პირობებში გავრცელებულია შედარებით საშუალო სიმაღლის 25-მდე ხე. ბამბუკი მარადწმინდს მცენარედ, მისი ძირითადი ორგანოებია: ღერო, ტოტები, ნამდვილი და ცრუ ფოთლები,

თესლითა და ფესურებით მრავლდება.

ვეგეტაციის მიხედვით ბამბუკები ორ ჯგუფად იყოფა: შემოდგომის და გაზაფხულის ზრდის. შემოდგომის ზრდის ბამბუკები ზრდას იწყებენ შემოდგომაზე და ზამთარს მოუშვადებელი ხვდებიან, რის გამოც მათი ყინვაგამძლეობა დაბალია, მათი გავრცელება ტროპიკებში და სუბტროპიკული ზონის ნაწილში შეიძლება, სადაც ყინვები არ იცის.

ბამბუკის ზრდის პერიოდი მოკლეა, ის 50-60 დღეში ამთავრებს სიმაღლეში ზრდას, ამ დროს განმავლობაში მცენარე თავის სამშობლოში 50 მ-მდე იზრდება, ხოლო ჩვენთან 10-დან 24 მეტრამდე აღწევს. მოსო ბამბუკი დღე-ღამეში 80-100 სმ-დე იზრდება. ჩინეთში ასეთი თქმულებაც არსებობს: დილით ბამბუკის ახალ ამონაყარზე ჩამოკიდებულ ქუდს საღამოს მუშა ვერ მიხვდაო.

ალსანიშნავია, რომ ბამბუკი საციცოცხლო ციკლის გარკვეული პერიოდის გავლის შემდეგ იწყებს ყვავილობას და ერთი ბამბუკის მთელი ნამრავლი ერთდროულად ყვავილობს.

საუკეთესო შედეგს იძლევა აგრეთვე მოხერხებული ბამბუკის პლანტაციები ძველი ფესურების ამოიძრკვა-გამოხშირვის და ამოთხრის შედეგად დარჩენილ ორმოებში 10-10 კგ გადამწვარი ნაკვლის შეტანა.

ფესურები განსაკუთრებით დიდ მოთხოვნას ნიადაგის ფიზიკურ თვისებებს უყენებს, კარგად ხარობს ჰუმუსით მდიდარ ნიადაგებზე. ფერდობების გამოყენებისას უმჯობესია ჩრდილოეთის და აღმოსავლეთის კალთები, ზღვის დონიდან 400-500 მ სიმაღლეზე. ისინი კარგად იზრდებიან ნითელმინა

რით ფუძესთან 8-16 სმ აღწევს, მოსო ბამბუკის ღერო ფუძესთან ოდნავ მოხრილია, აქ მუხლთაშორისები მეტად მოკლე აქვს, შემდეგ სწორად იზრდება. ნამდვილი ფოთლები ბამბუკის სხვა სახეობებთან შედარებით წვრილი აქვს.

მოხედვად იმისა, რომ მოსო ბამბუკი ზრდის პერიოდში ნალექებისა და ტენის დიდ მოთხოვნაა, იგი ვერ იტანს ჭარბ ტენსა და სიმშრალეს, ტენიან და ზედმეტად მშრალ

ბუნებრივი შავი ფერის გამო იყენებენ დეკორატიულ მებაღეობაში და ავეჯის დასამზადებლად.

შავ ბამბუკს უყვარს ქარებისაგან დაცული და მზით კარგად განათებული ადგილები, კარგად ხარობს ნითელ-მწვანე ენერ ნიადაგზე. შავი ბამბუკის სახესხვაობად მიიჩნევენ შავწინტობიან ბამბუკს, რომელიც ჩვენში მეტად მკვიფრ რაოდენობით გვხვდება. ესეც გამოიყენება ავეჯის დასამზადებლად.

მწვანე-ცისფერი ბამბუკი - ამ სახეობის ბამბუკის ახალმოყრილი ღერო მუქი მწვანე ფერისაა, შემდეგ კი თანდათანობით ყვითლდება. ჩვენში საკმაოდ მაღალია და 10-12 მ-ს აღწევს, ზოგჯერ კი 18 მ-მდეც იზრდება. ვეგეტაციას იწყებს ადრე გაზაფხულზე, მარტსა და აპრილში. საკმაოდ ყინვაგამძლეა, უძლებს 18 გრადუსამდე ყინვას. მერქანი საკმაოდ მტკიცე აქვს. ძლიერ შეფოთლილია, რის გამოც კოლხეთის ზონაში ხშირად ზიანდება თოვლისაგან, ამიტომ ღეროს მოსავლის პირველ ნელსევე მაგ შეფერილობას ღებულობს.

პლანტაციის ექსპლუატაცია: ბამბუკის ღერო მომნიშვნელოდ ითვლება სამი სავეგეტაციო პერიოდის შემდეგ. დაუმნიშვნელი მერქნის აჭრა დაუმეგებელია, რადგანაც ღეროს სიმტკიცე ვერ პასუხობს სტანდარტის მოთხოვნებს.

ღეროს აჭრის საუკეთესო დროა შემოდგომიდან ადრე გაზაფხულამდე. ბამბუკის ღეროები შეიძლება აიჭრას ბალის ხერხით, ბენ-ზონის ან ელექტრო ენერჯის ძრავაზე მომუშავე მექანიკური ხერხით, ნიადაგის ზედაპირიდან 5 სმ სიმაღლეზე, სწორად. ღეროები ერთი კვირის მანძილზე უნდა დარჩეს ტოტებგაუცვლელი, რათა ღეროებიდან ფოთლების საშუალებით ტენი თანაბრად აორთქლდეს და არ გამოიწვიოს ღეროების დეფორმაცია და დასკვობა. შემდეგ, ღეროებს ტოტებს აცლიან ღეროს დაუზიანებლად და კრავენ, რათა გადიტანონ მზის პირდაპირი მოხედვისაგან დაცულ ფარულელებში, მათი მიწაზე დაწყობა დაუმეგებელია.

გასუფთავებული ღერო გრიფ მეტრებში იყიდება. ახალმოყრილ ღეროებს შეიძლება მიეცეს ნებისმიერი ფორმა, რისთვისაც სანამ მთლიანად გამოშრებოდეს, ბამბუკის ღეროს ახურებენ, ცხელ ორთქლში ატარებენ, ღეროს დიამეტრის მიხედვით ორთქლის მოქმედება 15 წუთიდან 1 საათამდე გრძელდება. ცხელღეროს აქლივეს სასურველ ფორმას, გაცივების შემდეგ ღერო რჩება იმ ფორმის, რაც გაცხელებულს მისცეს. გარდა ამისა, გაცხელებისას ბამბუკის ღეროს ზეთისაგან რისი ნივთიერება სდის, რაც მის ზედაპირს ბზინვარებას ანიჭებს. ასეთი ზეთი დამუშავებული ბამბუკის ღერო უფრო მაგარია და გამძლეა. გაცხელებული ბამბუკის ღეროებისაგან ამზადებენ სასურველ ინვენტარს, ავეჯს და სხვა.

პლანტაციის მოვლა: ბამბუკის ღეროების მაღალი მოსავლის მისაღებად განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს პლანტაციის კარგ მოვლას. სავაგეტაციო პერიოდის განმავლობაში ნიადაგი ბამბუკის რიგთაშორისებში უნდა იყოს შავად ხნულის მდგომარეობაში, აბუშავებენ. ზედაპირულად 4-5 სმ სიღრმეზე.

ამასთან საჭიროა ნიადაგი დამუშავდეს ზამთრის თვეებში 1 მარტამდე. დამუშავება შეიძლება აგრეთვე ზაფხულის თვეებში ბამბუკის ახალგაზრდა ამონაყარების დამთავრების შემდეგ. უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ სახეობების მიხედვით სხვადასხვა დროს ხდება ბამბუკის ამონაყარის გამოჩენა, მოსოს ბამბუკი უფრო ადრე იჩენს ფოთლებს ღეროს, ვიდრე მადაკე და სხვა.

პლანტაციაში დარგვიდან მეორე წელს, ფესვთა სისტემის უკეთ განვითარებისათვის ნიადაგში უნდა შევიტანოთ მინერალური და ორგანული სასუქების და გადამზარონ 20-25 სმ სიმაღლეზე. დარგვიდან მესამე წელს, ორმოებში ჩარეგული მცენარეების ირგვლივ ნიადაგი უნდა დაამუშაონ ბუნებრივიდან 1,5 მ-ის რადიუსით ისე, რომ ნინა წელს დამუშავებულ ფართობს ხელი არ ახლოს და არ დაზიანონ იქ გავრცელებული ფესურები.

დარგვიდან მეოთხე წელს უნდა დაზარონ დაუმუშავებლად დარჩენილი ყველა ადგილი. მეხუთე წელს ციკაბო ფერდობებზე მთლიანი დაზარვა უნდა შეწყვიტოს და მხოლოდ ის ადგილები დაზარონ, სადაც ფესურები ვერ კიდევ არ გავრცელებულა. პლანტაციის შეკვრის შემდეგ ნიადაგი საერთოდ არ უნდა გადაზარონ.

გამუშავებიდან მეორე წელს, ბამბუკების ვეგეტაციის დაწყებამდე ასეთ ადგილებში, სადაც მეჩხერიანობა დიდია, გამოიგვა უნდა ჩაატარონ, რომელიც ისეთი წესით ტარდება, როგორც პლანტაციის გაშენების დროს.

გიორგი ჯაბანიძე,
სოფლის მეურნეობის
აკადემიური დოქტორი

რედაქტორი:
იოსებ სანიძე
საუბრალობა:
ნესტან მაგუჭაძე

საკადასიო კოლეჯი:
ნანა მახსუაია
ივანე შაილიძე
ნათია ნიქაშვილი
ინო დოლიძე
მკვანა გოგოშვილი
დავით პაპათაშვილი
მკვანა ჩავანავა
შოთა მანუაია

გაზეთი დაიბეჭდა
გამომცემლობა
„სამშობლო“
2 18 07 76; 5 99 95 31 90
მის.: ქ. თბილისი,
რობაქიძის 7

